

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra psychologie

Diplomová práce

**Reflexe pomoci válečným uprchlíkům v Krajském
asistenčním centru pomoci Ukrajině v Ústí nad Labem**

Bc. Ladislav Prause

© 2023 ČZU v Praze

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

Bc. Ladislav Prause

Veřejná správa a regionální rozvoj – c.v. Litoměřice

Název práce

Reflexe pomoci válečným uprchlíkům v Krajském asistenčním centru pomoci Ukrajině v Ústí nad Labem

Název anglicky

Reflection on assistance to war refugees in the Regional Assistance Centre for Ukraine in Ústí nad Labem

Cíle práce

Cílem diplomové práce je identifikovat hlavní aktéry pomoci válečným uprchlíkům z Ukrajiny a zjistit, s jakými problémy a limity se během své práce potýkali a na základě zjištěných dat navrhnout možná řešení. Práce bude koncipována jako případová studie, soustředit se bude na aktivity Krajského asistenčního centra pomoci Ukrajině v Ústí nad Labem.

Metodika

K získání dat pro potřeby diplomové práce bude využito kvalitativně orientovaného výzkumného šetření. Sběr dat bude probíhat metodou polostrukturovaných rozhovorů s vybranými poskytovateli pomoci. Na základě syntézy teoretických poznatků a výsledků vlastního šetření budou formulovány závěry diplomové práce.

Doporučený rozsah práce

60-90 stran.

Klíčová slova

Uprchlíctví, válečný konflikt, institucionální pomoc, Krajské asistenční centrum pomoci Ukrajině v Ústí nad Labem, kvalitativní výzkum.

Doporučené zdroje informací

BAUMAN, Zygmunt. Cizinci před branami. V Olomouci: Broken Books, 2017. ISBN 978-80-906307-2-7.
BROUČEK, Stanislav. Migrace a česká etnologie. [Praha]: Středisko společných činností AV ČR, 2018. Věda kolem nás. ISBN 978-80-270-4277-7.
DISMAN, Miroslav. Jak se vyrábí sociologická znalost: příručka pro uživatele. 4., nezměněné vydání. Praha: Karolinum, 2011. ISBN 978-80-246-1966-8.
MALEY, William. What is a Refugee?. Oxford: Oxford University Press, 2016. ISBN 9780190652388.
MARTENS, Bertin, Uwe MUMMERT, Peter MURRELL a Paul SEABRIGHT. The Institutional Economics of Foreign Aid. Cambridge: Cambridge University Press, 2002. ISBN 9780521808187.
UHEREK, Zdeněk, Věra HONUSKOVÁ, Šárka OŠŤÁDALOVÁ a Vladislav GÜNTER. Migrace: historie a současnost. Ostrava: Občanské sdružení PANT, 2016. Moderní dějiny (Občanské sdružení Pant). ISBN 978-80-905942-9-6.

Předběžný termín obhajoby

2022/23 LS – PEF

Vedoucí práce

PhDr. Sandra Kreisslová, Ph.D.

Garantující pracoviště

Katedra psychologie

Elektronicky schváleno dne 26. 11. 2021

PhDr. Pavla Rymešová, Ph.D.

Vedoucí katedry

Elektronicky schváleno dne 29. 11. 2021

Ing. Martin Pelikán, Ph.D.

Děkan

V Praze dne 06. 11. 2023

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou diplomovou práci "Reflexe pomoci válečným uprchlíkům v Krajském asistenčním centru pomoci Ukrajinců v Ústí nad Labem" jsem vypracoval samostatně pod vedením vedoucího bakalářské práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu použitých zdrojů na konci práce. Jako autor uvedené bakalářské práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušil autorská práva třetích osob.

V Praze dne _____

Poděkování

Rád bych touto cestou poděkoval PhDr. Sandře Kreisslové, Ph.D. za pomoc, cenné rady a odborné vedení diplomové práce.

Reflexe pomoci válečným uprchlíkům v Krajském asistenčním centru pomoci Ukrajině v Ústí nad Labem

Abstrakt

Diplomová práce je zaměřena na reflexi pomoci válečným uprchlíkům v Krajském asistenčním centru pomoci Ukrajině v Ústí nad Labem. Na základě kvalitativního šetření pomocí polostrukturovaných rozhovorů s vybranými informátory byla provedena analýza, která umožnila identifikování hlavních aktérů institucionální pomoci. Analýza dat přispěla také k zjištění limitů a bariér, se kterými byli poskytovatelé pomoci konfrontováni. Výzkumná část práce je podložena statistikami, které vytvářejí reálný a ucelený pohled na problematiku uprchlické a migrační krize v České republice. Závěry předkládané práce jsou formulovány na základě syntézy teoretické a praktické části, poznatků práce autora a analyzovaných dat.

Klíčová slova: uprchlictví, válečný konflikt, institucionální pomoc, Krajské asistenční centrum pomoci Ukrajině v Ústí nad Labem, kvalitativní výzkum

Reflection on assistance to war refugees in the Regional Assistance Centre for Ukraine in Ústí nad Labem

Abstract

The thesis focuses on the reflection of the assistance to war refugees in the Regional Assistance Centre for Ukraine in Ústí nad Labem. Based on a qualitative investigation using semi-structured interviews with selected informants, an analysis was conducted to identify the main actors of institutional assistance. The data analysis also contributed to identifying the limits and barriers, faced by aid providers. The research part of the thesis is supported by statistics that create a realistic and comprehensive view of the refugee and migration crisis in the Czech Republic. The conclusions of the presented work are formulated on the basis of the synthesis of the theoretical and practical part, the author's findings and the analysed data.

Keywords: refugeeism, military conflict, institutional assistance, Regional Assistance Centre for Ukraine in Ústí nad Labem, qualitative research

Obsah

1 Úvod	11
2 Cíl práce a metodika.....	13
2.1 Průběh výzkumu	14
2.2 Informace o respondentech/respondentkách.....	16
3 Teoretická východiska	18
3.1 Migrace.....	18
3.1.1 Migrant	18
3.1.2 Faktory migrace	19
3.1.3 Fáze migrace.....	20
3.1.4 Druhy migrace	20
3.2 Perspektiva zahraniční pomoci	22
3.3 Humanitární aspekty	23
3.3.1 Integrace migrantů	23
3.4 Vliv migrace na společnost a kulturu.....	26
3.5 Aktuální trendy v migraci.....	27
3.6 Migrace a její dopady	28
3.7 Vliv migrace na zásadní globální oblasti.....	31
4 Vlastní práce	34
4.1 Migrační politika České republiky.....	34
4.2 Uprchlická a migrační krize v České republice	34
4.2.1 Nelegální migrace	37
4.3 Organizace spjaté s řešením migrace v České republice.....	40
4.3.1 Cizinecká policie.....	40
4.3.2 Odbor azylové a migrační politiky.....	42
4.3.3 Správa uprchlických zařízení Ministerstva vnitra.....	43
4.3.4 Neziskové organizace.....	44
4.4 Institucionální pomoc uprchlíkům a migrantům.....	45
4.4.1 Mechanismus dočasné ochrany	49
4.5 Národní a krajské asistenční centrum pomoci Ukrajině.....	51
4.5.1 KACPU v Ústí nad Labem	53
4.5.2 Statistiky KACPU v Ústí nad Labem.....	54
4.6 Analýza výzkumu za pomoci polostrukturovaných rozhovorů	55
4.6.1 Zřízení KACPU v Ústí nad Labem	55
4.6.2 Identifikace aktérů poskytování pomoci na KACPU.....	57
4.6.3 Institucionální pomoc na KACPU	61
4.6.4 Limity osob poskytující pomoc válečným uprchlíkům na KACPU	62

4.6.5	Mimořádné situace na KACPU	64
5	Výsledky a diskuse.....	68
6	Závěr	70
7	Seznam použitých zdrojů	72
7.1	Literární zdroje	72
7.2	Elektronické dokumenty	74
8	Seznam obrázků, tabulek, grafů a zkratk.....	76
8.1	Seznam obrázků.....	76
8.2	Seznam tabulek.....	76
8.3	Seznam grafů.....	76
8.4	Seznam použitých zkratk.....	76
Přílohy	77

1 Úvod

V současné době je jedním z nejpálčivějších globálních problémů migrační a uprchlická krize. Jedná se o následky celosvětových problémů způsobených především dlouhotrvajícími a nově vznikajícími válečnými konflikty a vlivem špatných životních podmínek v rodných zemích migrujících osob.

Česká republika se s tímto celosvětovým fenoménem výrazněji potýká posledních deset let. Doposud tomu bylo tak, že naše území bylo převážně spjato s tranzitní migrací osob, které mířily do Německa. Tato situace se změnila s ruskou válečnou agresí na Ukrajině v roce 2022. Následkem tohoto konfliktu našly dočasný domov v České republice stovky tisíc občanů ukrajinské národnosti.

Vláda České republiky se dlouhodobě staví k uprchlické a migrační problematice velmi aktivně. Jsme součástí mnoha projektů a programů na evropské i světové úrovni, které pomáhají zmírňovat negativní dopady migrace a ulevují nejvíce postiženým státům. Samozřejmostí je i hustá síť zařízení napříč Českou republikou, která řeší nejen pomoc lidem, kteří zde nachází dočasné útočiště, ale i lidem, kteří zde chtějí žít trvale a plně se integrovat.

Těžkou zkouškou a testem připravenosti byl pro Českou republiku již zmíněný rok 2022. V tomto období probíhala a sílila uprchlická krize a zároveň jsme byli ochotni přijmout předem neznámý počet válečných uprchlíků. V této situaci Česká republika jako poskytovatel institucionální pomoci obstála a stále vytrvá v plnění humanitárních a solidárních cílů.

Předkládaná diplomová práce se váže k tématu pomoci válečným uprchlíkům v Krajském asistenčním centru pomoci Ukrajině v Ústí nad Labem. Identifikuje jednotlivé poskytovatele institucionální pomoci válečným uprchlíkům a popisuje limity a problémy na které tito lidé při výkonu své služby naráželi. Tato zkušenost může být pro Českou republiku do budoucna přínosem při řešení podobných nestandardních situací.

Diplomová práce je rozdělena do několika částí. V první kapitole je jasně stanoven cíl práce a metody použité pro jeho dosažení. Teoretická část je do práce zasazena k pochopení procesu migrace. V této části je čerpáno z děl odborníků, kteří se dlouhodobě touto obsáhlou problematikou zabývají na celosvětové i lokální úrovni. Následuje praktická část, která je rozdělena do dvou sektorů. První sektor se vymezuje na prezentování statistických údajů souvisejících s migrační a uprchlickou krizí v České republice. Dále se zabývá identifikací

organizací, které jsou do této problematiky vtaženy včetně Národního a krajského asistenčního centra pomoci Ukrajině. V druhé části jsou analyzovány jednotlivé zkoumané faktory pomoci polostrukturovaných rozhovorů. Předmětem závěrečných kapitol je formulace a prezentování výsledků, které vyplynuly z provedeného výzkumu.

2 Cíl práce a metodika

Cílem diplomové práce je identifikovat aktéry pomoci válečným uprchlíkům z Ukrajiny v Krajském asistenčním centru pomoci Ukrajinců v Ústí nad Labem a zjistit limity a problémy, se kterými se poskytovatelé pomoci během své služby potýkali, a na které naráželi. Na základě zjištění bude ambicí formulovat doporučení, která by vedla ke zlepšení systému poskytování institucionální pomoci v mimořádných situacích, jako té, která nastala v případě přijímání válečných uprchlíků po ruské agresi.

Práce je koncipována jako případová studie se zaměřením na činnost Krajského asistenčního centra pomoci Ukrajinců v Ústí nad Labem. Případová studie je charakteristická zacílením na jeden, nebo několik málo případů, se snahou o zaznamenání složitosti případu a o popis v jejich celistvosti. Jan Hendl se nebojí přirovnat případovou studii k mikroskopu, kdy její vypovídající hodnota je závislá na tom, jak kvalitně je zostřena¹.

K dosažení stanoveného cíle diplomové práce bylo použito kvalitativní strategie výzkumu. Antropoložka Hedvika Novotná uvádí, že „Kvalitativní výzkum se snaží porozumět světu a toto porozumění zprostředkovat, většinou, byť ne výhradně, prostřednictvím textu. Takové porozumění má řadu rovin: chceme rozumět jednání aktérů i sociálním strukturám, v nichž se dané jednání uskutečňuje. Studujeme, co lidé dělají, jak o tom hovoří, jak tomu rozumějí, jak to prožívají. Jak jsou významy i praxe ovlivňovány prostředím, lidským (sociálním) i ne-lidským (příroda živá i neživá, lidské výtvořiny), a naopak, jak toto prostředí zpětně ovlivňují, vytvářejí. Takové porozumění se snažíme budovat přímo v prostředí a kontextech, kde se zkoumané jevy nacházejí, nikoli v prostředí uměle vytvořeném (jako je třeba laboratoř).“²

Podle Miroslava Dismana je kvalitativní výzkum založen na induktivní logice, kdy začátek výzkumného procesu je pozorování se sběrem dat. Následuje pátrání po jejich pravidelnostech a významu s prezentací předběžných závěrů. Výsledkem bývají nové teorie, nebo nově formulované hypotézy.³

¹ HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace.*, s. 102

² NOVOTNÁ, Hedvika, Ondřej ŠPAČEK a Magdaléna ŠŤOVÍČKOVÁ. *Metody výzkumu ve společenských vědách.*, s. 260

³ DISMAN, Miroslav. *Jak se vyrábí sociologická znalost: příručka pro uživatele.*, s. 287

Údaje a data potřebná pro výzkum byla získávána pomocí polostrukturovaných rozhovorů, které jsou jednou z metod kvalitativního výzkumu. Norman K. Denzin uvádí, že polostrukturované rozhovory umožňují tazateli lepší využití potenciálu pohledu na volbu otázek dle důležitosti, a větší volnost při navazování na to, co je podle tazatele pro jeho výzkum důležité.⁴ V odborné literatuře je tato metoda někdy též zmiňována jako *rozhovor pomocí návodu*. Název je odvozen od postupu přípravy na rozhovor, kdy je předem sestaven určitý obsahový rámec, ve kterém se představí okruh témat a seznam otázek které je nutno pro potřeby bádání zodpovědět. Stanovení návodu eliminuje možnost, že tazatel zapomene na nějaké důležité téma pro jeho výzkum. Tento typ rozhovoru umožňuje badateli co nejefektivněji hospodařit s časem určeným pro rozhovor. Tím pádem je pouze na badateli, v jakém pořadí a jakou formou získá data potřebná k objasnění zkoumané problematiky.⁵

Obsahový rámec témat polostrukturovaných rozhovorů:

- Úvod – představení cíle práce
- Představení informátora
- Pracovní zařazení na KACPU
- Pracovní zkušenost s cizinci
- Omezující faktory při poskytování pomoci
- Fungování KACPU
- Zhodnocení poskytování pomoci

2.1 Průběh výzkumu

Nespornou výhodou pro autora práce byla předešlá pracovní zkušenost s kolegy z cizinecké policie a Odboru azylové a migrační politiky (dále jen OAMP). Z toho vyplývá, že získávání dat od kolegů bylo jednodušší než od ostatních osob podílejících se na poskytování pomoci válečným uprchlíkům. Nelze říct, že by byl někdo z ostatních oslovených zásadně proti poskytnutí rozhovoru, ale nebyla nalezena například časová shoda, nebo narátoři dojížděli z jiného města a už neměli v plánu přijet do Ústí nad Labem.

⁴ DENZIN, Norman K. a Yvonna S. LINCOLN. *The SAGE Handbook of Qualitative Researge.*, s. 1002

⁵ HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace.*, s. 174

Většina rozhovorů byla domluvena přímo na pracovišti KACPU. Výjimkou bylo pouze získání kontaktů na pracovníky dobrovolnických center. Ty byly získány dodatečně přes vedoucí pracovníky těchto organizací převážně tzv. metodou *snowball* nabalování sněhové koule, kdy oslovená osoba předá kontakt na dalšího vhodného respondenta pro výzkum⁶. Skutečnost, že se autor práce rovněž podílel na chodu KACPU velmi pomohlo k získání důvěry oslovených respondentů.

Každý oslovený respondent byl předem seznámen s cílem práce a před uskutečněním rozhovoru podepsal informovaný souhlas ke zpracování a zpřístupnění osobních údajů, které poskytl pro potřebu badatele⁷.

Několik oslovených informátorů dodatečně požádalo, zda by bylo možné si práci po dokončení přečíst, s čímž autor samozřejmě bez výhrad souhlasil. Rozhovory většinou probíhaly po vzájemné domluvě, přímo na pracovišti informátora v prostorech k tomu vyhovujícím.

Jak již bylo zmíněno výše, většina rozhovorů byla domluvena v době, kdy ještě bylo v provozu pracoviště KACPU. Samotné rozhovory probíhaly od června 2023 do října 2023. Žádný z oslovených informátorů neodmítnul nahrávání rozhovoru. Rozhovory byly zaznamenávány jako audiozáznam a následně byly doslovně transkribovány.

Z uskutečněných rozhovorů bylo patrné, že informátoři měli velký přehled o vykonávané práci na KACPU. Převahu dotazovaných tvořili vysokoškolsky vzdělaní informátoři. Muži vypovídali většinou stručněji a jasně k tématu rozhovoru, kdežto informátorky ženy dbaly více na detaily a podrobné vysvětlení řešené problematiky. Všichni informátoři byli bez výjimky velmi vstřícní. Jediným zjištěným problémem byla poněkud stručnější forma odpovědi u pracovníků dobrovolnického centra, což můžeme přičítat menší jazykové vybavenosti, poněvadž oslovené tazatelky byly ukrajinské národnosti. Ovšem tato skutečnost dávala rozhovorům určitou přidanou hodnotu a další rovinu pohledu na danou problematiku.

Nedílnou součástí výzkumu byla rovněž analýza dokumentů. Analýza dokumentů je zpravidla zařazována do výzkumu větších projektů. Jejím úkolem je především ověření platnosti získaných informací jinou cestou⁸.

⁶ VANĚK, Miroslav a Pavel MÜCKE. *Třetí strana trojúhelníku: teorie a praxe orální historie.*, s. 117

⁷ Podle zákona č. 110/2019 Sb., o zpracování osobních údajů, zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku, ve znění pozdějších předpisů, a v souladu s nařízením (EU) 2016/679 o ochraně fyzických osob v souvislosti se zpracováním osobních údajů a o volném pohybu těchto údajů (GDPR)

⁸ HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace.*, s.131

Primárně se jednalo o dokumentace a statistiky Ministerstva vnitra České republiky, Policie České republiky, Českého statistického úřadu a dalších subjektů. Data se týkají například počtu cizinců na našem území, zajištěných osob na území České republiky při tranzitní migraci nebo počty udělených dočasných ochran válečným uprchlíkům. Uvedení těchto statistik je nezbytně nutné pro vytvoření ucelené představy o náročnosti řešení tak zásadní problematiky, jakou je migrace a uprchlictví.

2.2 Informace o respondentech/respondentkách

Většina respondentů byla oslovena již během výkonu služby přímo na KACPU v Ústí nad Labem. Jednalo se především o pracovníky PČR, OAMP, HZSÚK, pojišťoven a dobrovolnických center. Rozhovory byly vedeny v českém jazyce i přes to, že někteří z oslovených byly ukrajinské státní příslušnosti.

V rámci výzkumu bylo uskutečněno celkem 15 polostrukturovaných rozhovorů v poměru jedna třetina mužů a dvě třetiny žen. Níže je vypracována tabulka, která obsahuje podrobnější údaje o informátorech, jako jsou například věk, pohlaví, vzdělání atd. V poli *Informátor* je pouze kombinace znaků, pod kterou je dotyčná osoba vedena, z důvodu zaručení anonymity. Zajímavostí je, že někteří účastníci výzkumu nejprve prošli KACPU jako příjemci pomoci a postupem času se z nich stali poskytovatelé.

Tabulka 1 Seznam informátorů

Pořadí	Informátor	Občanství	Pohlaví	Věk	Vzdělání
1.	1P	CZE	Muž	43	VŠ
2.	2P	CZE	Žena	47	VŠ
3.	3P	CZE	Muž	58	VŠ
4.	1O	CZE	Žena	32	SŠ
5.	2O	CZE	Žena	25	VŠ
6.	3O	CZE	Žena	24	VŠ
7.	1H	CZE	Muž	42	VŠ
8.	2H	CZE	Muž	35	VŠ
9.	3H	CZE	Žena	46	VŠ
10.	1Ú	CZE	Žena	52	SŠ
11.	2Ú	CZE	Žena	20	SŠ
12.	3Ú	CZE	Žena	22	SŠ
13.	1D	UKR	Žena	35	SŠ
14.	2D	UKR	Žena	32	VŠ
15.	3D	CZE	Muž	28	VŠ

Zdroj: vlastní zpracování

3 Teoretická východiska

3.1 Migrace

Migrace, jako komplexní sociální jev, tvoří součást současného globálního kontextu. Tato kapitola se věnuje migraci z různých hledisek, zkoumá její definici, hlavní příčiny a rozsáhlé důsledky. Migrace má hluboké kořeny v lidské historii a současně zasahuje do mnoha aspektů lidského života od ekonomiky až po kulturu a společenskou strukturu.

Základním kamenem pro porozumění migrace je jasné definování tohoto jevu. William Maley v monografii "What is a Refugee?" přináší ucelený pohled na různé aspekty migrace a speciálně se zaměřuje na problematiku uprchlictví. Uprchlíci jsou jednou z klíčových skupin v rámci migrace a jejich statut a práva jsou důležitými tématy v mezinárodním právu a humanitárním kontextu⁹.

3.1.1 Migrant

V této podkapitole bude stručně popsáno, jakého člověka lze nazývat migrantem. Nelze říct, že by existovala univerzální definice, která vystihuje migranta. Dokonce většina států uvádí jinou definici pro takovou osobu. Pro pochopení výrazu použijeme definici OSN, že migrantem se stává ten člověk, který změní zemi svého běžného pobytu. Dále pak OSN rozlišuje přivlastek dle délky doby mimo zemi na dlouhodobého a krátkodobého.

Pojem migrant má i své alternativy. Někdy můžeme narazit i na výraz „*cizinec*“. Ovšem pojem *cizinec* na rozdíl od uprchlíka je uveden v českém právním řádu. Hlavním rozdílem mezi uprchlíkem a migrantem spatřujeme v dobrovolnosti. Migrant opouští zemi původu převážně dobrovolně, i když většinou z důvodů zhoršených životních podmínek, nebo následkem přírodní katastrofy. Naproti tomu uprchlíka definuje Ženevská úmluva na základě životu nebezpečných, nelidských a nehumánních podmínek, které ho nutí hledat bezpečí v jiných zemích.¹⁰

Například Zygmunt Bauman ve své publikaci migranty definuje jako uprchlíky před despotismem, brutálním dopadem válek, krutostí a beznadějnou hladovou existencí, kteří od počátku moderní doby klepou na dveře jiných.¹¹

⁹ MALEY, William. *What is a refugee?* New York: Oxford University Press, [2016]. ISBN 9780190652388.

¹⁰ ČLOVĚK V TÍSNI, *Co znamenají termíny ekonomický migrant, cizinec a uprchlík?* [online]. [cit. 2022-01-11]. Dostupný z: <https://www.clovekvtisni.cz/ekonomicky-migrant-nelegalni-uprchlik-cizinec-4588gp>

¹¹ BAUMAN, Zygmunt. *Cizinci před branami.*, s. 14

3.1.2 Faktory migrace

Faktory migrace postupně zkoumalo více badatelů jako například E. G. Ravenstein, Douglas J. Bogue, Everett S. Lee, a další. Původně odborníci nazývali faktory migrace „síly“. Jednalo se o tzv. síly push a pull, které byly důvodem pro migraci. Velmi jednoduše šlo o odpověď na otázku, co vytlačuje lidi z místa bydliště a co je přitahuje do naprosto jiného místa.

Tabulka 2 Push a pull faktory podle Everett S. Lee

Kategorie	Push faktory	Pull faktory
Ekonomické	Nedostatek pracovních míst, špatné podmínky bydlení, nízký příjem	Blahobyt, dostatek pracovních příležitostí, lepší životní podmínky a podmínky bydlení
Enviromentální	Přírodní katastrofy, sucho, znečištění životního prostředí	Lepší životní prostředí, atraktivní podnebí
Kulturní	Diskriminace, nedostatek náboženské svobody, pronásledování pro politické názory	Politická a náboženská svoboda, základní lidská práva, bezpečnostní stabilita

Vlastní zpracování

Důsledkem bádání došli odborníci k závěru, že aby docházelo k migraci, musí působit odpudivé a přitažlivé síly určité intenzity, které nemusí být symetrické. To znamená, že například v případě válečného konfliktu převažují síly odpudivé, které vytlačují člověka z rodné země, před přitažlivými, kdy se rozhoduje kam před válečným konfliktem utéct.¹²

Drbohlav s Uherkem ve svém příspěvku zmiňují doplnění modelu „push – pull“ faktorů ještě o „Teorii migračních sítí“, která tento model povyšuje ještě na propracovanější,

¹² UHEREK, Zdeněk, Věra HONUSKOVÁ, Šárka OŠTÁDALOVÁ a Vladislav GÜNTER. *Migrace: historie a současnost.*, s. 33

poněvadž zohledňuje i prostor efektu účelových vazeb samotných migrantů. Samotná existence migrační sítě může být příčinou k migraci.¹³

3.1.3 Fáze migrace

Stanislav Brouček dělí proces migrace do čtyř jednotlivých fází. První fází migrace je působení již zmíněných „push and pull“ efektů, které migranty vytlačují z rodné vlasti a přitahují do cílové země. Tyto faktory jsou podrobněji popsány v podkapitole výše.

Druhou fází je samotný proces transferu do nového prostoru. Průběh přemístění do cílové země, často s naprosto odlišnou kulturou, může zásadně působit na adaptaci migrující osoby. Naprosto nesrovnatelná je fáze transferu například studenta migrujícího za vzděláním v porovnání s válečným uprchlíkem.

Třetí fází v pořadí v procesu migrace je integrace neboli adaptace, která je také členěna na dílčí části. Mezi tyto části řadíme například zajištění legálního pobytu, zaopatření existenčních podmínek, zprostředkování zaměstnání, zdokonalení jazykových znalostí. Na průběh adaptace má velký vliv také skutečnost, zdá má osoba možnost návratu do rodné země.

Poslední čtvrtá fáze může mít dva scénáře. V prvním případě dojde k integraci, popřípadě asimilaci migrantů v cílové zemi. V druhém případě může dojít k posunu do jiné země, nebo k návratu do rodné země.¹⁴

3.1.4 Druhy migrace

Maley poskytuje cenný základ pro definici a identifikaci různých forem migrace. Různé typy migrace zahrnují dobrovolnou migraci, nucenou migraci a ekonomickou migraci. Každý z těchto typů má své specifické charakteristiky a vyžaduje odlišný přístup.

Migraci lze rozdělit podle teritoriálního rozsahu působnosti do několika druhů. Mezinárodní migrace spočívá v přesunu osob mezi dvěma státy. V případě přesunu osob mezi dvěma oblastmi uvnitř jednoho státu dochází k vnitrostátní migraci. Dalším druhem migrace je tzv. městská migrace. Ta má za následek přesun osob z venkova do měst. Opačným efektem se

¹³ D. DRBOHLAV, Z. UHEREK : *Reflection on Migration Theories*. - Geografie--Sborník CGS, 112, 2, pp. 125-141 (2007), s 132

¹⁴ BROUČEK, Stanislav. *Migrace a česká etnologie.*, s. 4

vyznačuje venkovská migrace, kdy se lidé z měst přesouvají na venkov. Neopominutelným druhem migrace je sezónní. Vyznačuje se přesunem osob za prací převážně sezónního typu, nebo jinými příležitostmi na určitou dobu. Posledním typem migrace je permanentní. Jedná se o definitivní přesun osob za novým domovem. Migrace je komplexní fenomén, který má řadu důsledků pro jednotlivce, společnosti a státy. Je důležité chápat důvody migrace a její důsledky, abychom mohli s tímto fenoménem efektivněji zacházet.

Migrace není výsledkem pouze náhodných událostí; má své kořeny v řadě faktorů. Zygmunt Bauman zkoumá moderní společnost a ukazuje, jak různé aspekty současného života mohou vést lidi k migraci. Baumanova práce se zaměřuje na proměnlivé vzory zaměstnanosti, ekonomické nejistoty a sociální migrace¹⁵. Bauman argumentuje, že v globalizovaném světě se lidé stěhují za prací, lepšími životními podmínkami nebo kvůli konfliktům ve svých domovských zemích. Tato kniha poskytuje hlubší porozumění různým motivacím, které stojí za migrací a které jsou v dnešní době stále aktuální.

Migrace má rozsáhlé a často komplexní důsledky pro hostitelské země, migrující jedince a původní společnost. Stanislav Brouček ve své práci "Migrace a česká etnologie" zkoumá vztah mezi migrací a českou společností. Tato kniha nabízí perspektivu na důsledky migrace v konkrétním národním kontextu¹⁶.

Brouček analyzuje, jak migrace dělá sociální struktury, kultury a ekonomiky české společnosti. Tato práce může být inspirací pro studium důsledků migrace i v jiných národních kontextech. Migrace je složitý a aktuální jev, který má významný vliv na celosvětovou společnost. Tato kapitola se týká definice migrace příčin a důsledků, s použitím klíčových pramenů jako Maleyho kniha *What is a Refugee?* a Baumanova *Cizinci před branami*, a Broučkovy práce *Migrace a česká etnologie*. Porozumění aspektům migrace je klíčové pro řešení současných migračních výzev a budování udržitelných společností.

¹⁵ BAUMAN, Zygmunt. *Cizinci před branami*.

¹⁶ BROUČEK, Stanislav. *Migrace a česká etnologie*.

3.2 Perspektiva zahraniční pomoci

Migrace může také ovlivnit zahraniční politiku a pomoc. Bertin Martens a kolektiv zkoumají ekonomické aspekty migrace a její spojení se zahraniční pomocí. Tato práce může přispět k porozumění tomu, jakým způsobem pomoci a rozvojová politika mohou reagovat na migrační výzvy¹⁷.

Zahraněční pomoc může být použita k řešení příčin migrace, jako je chudoba, konflikty a přírodní katastrofy. Zahraněční pomoc může také být použita k podpoře rozvoje v zemích původu migrantů, což může pomoci snížit tlak na migraci. Migrace má významný ekonomický dopad na země původu, tranzitu a cíle. V zemích původu může migrace vést k odlivu mozků a pracovní síly, což může mít negativní dopad na hospodářský růst. V zemích tranzitu může migrace vést k přetížení infrastruktury a sociálních služeb. Současně v cílových zemích může migrace vést k růstu ekonomiky a pracovní síly, ale může také vést k sociálním a kulturním napětím.

Zahraněční pomoc může být použita k řešení ekonomických aspektů migrace. Zahraněční pomoc může být použita k podpoře rozvoje v zemích původu, což může pomoci snížit chudobu a konflikty, které jsou hlavními příčinami migrace. Zahraněční pomoc může také být použita k podpoře integrace migrantů do hostitelských zemí, což může pomoci snížit sociální a kulturní napětí. Tato pomoc musí být především efektivní, to znamená, že musí být účinná, adresná, aby mohla mít skutečný dopad na řešení problémů spojených s migrací. Dalším kritériem zahraniční pomoci je včasnost. Musí se dostat do cíle v takovém čase, aby mohla reagovat na změny v migračních trendech. V neposlední řadě se musí zahraniční pomoc řídit určitými zásadami, jako je rovnost a spravedlnost, aby byla účinná.

¹⁷ MARTENS, Bertin, Uwe MUMMERT, Peter MURRELL a Paul SEABRIGHT. *The Institutional Economics of Foreign Aid*.

3.3 Humanitární aspekty

Migrace často souvisí s humanitárními otázkami, zejména pokud jde o uprchlictví a ochranu lidských práv. William Maley ve své knize *What is a Refugee?* se podrobně zabývá problematikou uprchlictví. Tato kniha nám poskytuje důležité perspektivy na humanitární aspekty migrace, včetně práv a ochrany uprchlíků.

Porozumění těmto humanitárním otázkám je klíčové pro řešení problémů spojených s migrací a ochranou těch, kteří uprchli z konfliktů a pronásledování¹⁸.

Migrace je často spojena s humanitárními otázkami, zejména pokud jde o uprchlictví a ochranu lidských práv. Uprchlíci jsou lidé, kteří byli nuceni opustit své domovy kvůli válce, perzekuci, klimatickým podmínkám, nebo jiným vážným ohrožením. Uprchlictví je jedním z nejzávažnějších humanitárních problémů světa. V roce 2023 bylo na světě více než 84 milionů uprchlíků, z toho více než 26 milionů bylo dětí. Uprchlíci čelí řadě výzev, včetně ztráty domova a majetku. Často ztrácejí vše, co mají a jsou nuceni opustit své domovy jen s pár osobními věcmi. Při své cestě do bezpečí jsou konfrontováni těžkými životními podmínkami, v podobě přeplněných táborů pro uprchlíky a mnohdy se setkávají s nepřátelskými reakcemi v cílových, či tranzitních zemích. Pokud se dostanou do cílové země není výjimkou, že jsou uprchlíci určitým způsobem diskriminováni a znevýhodňováni.

Migrace je také spojena s ochranou lidských práv. Lidská práva jsou základní práva, která patří všem lidem bez ohledu na rasu, pohlaví, náboženství nebo jiné okolnosti. Migranti mají stejná práva jako všichni ostatní lidé, včetně práva na život, bezpečnost, vzdělání a zdravotnictví. V některých případech však migranti čelí diskriminaci a znevýhodňování, což může vést k porušování jejich lidských práv.

3.3.1 Integrace migrantů

Integrace migrantů do hostitelské společnosti je klíčovým aspektem migrace. Miroslav Disman ve své práci nabízí pohled na procesy sociální integrace. I když se tato kniha obecně zabývá sociologickým výzkumem, může nám pomoci pochopit sociální dynamiku spojenou s migrací a procesy začlenění migrantů do nového prostředí¹⁹.

¹⁸ MALEY, William. *What is a Refugee?*.

¹⁹ DISMAN, Miroslav. *Jak se vyrábí sociologická znalost: příručka pro uživatele*.

Integrace může být definována jako proces, kterým migranti získávají přístup k ekonomickým, sociálním a kulturním zdrojům hostitelské společnosti. V roce 1994 vznikl v České republice Státní integrační program jako komplexní nástroj státní integrační politiky s cílem co nejefektivněji zapojit držitelé mezinárodní ochrany do české společnosti.²⁰ Státní integrační program pomáhá řešit problémy cílovým skupinám v pěti klíčových oblastech jako je bydlení, zaměstnání, vzdělávání, sociální a zdravotní.²¹ Uherek a kolektiv v procesu integrace zmiňují další rovinu. „*Další otázkou je, zda je možné uvažovat o stejném přístupu státu k integraci osob přicházejících dobrovolně a nedobrovolně. Tedy zda je možné uvažovat shodně o integraci skupiny migrantů i podskupiny azylantů.*“²²

Integrace je spolu s asimilací, separací a marginalizací jednou ze čtyř fází procesu akulturace, respektive kulturní asimilace. Klasická definice pro akulturaci říká, že: „*Akulturace zahrnuje jevy, které jsou výsledkem přímého a nepřerušeno styku mezi skupinami jedinců z různých kultur, z čehož následně vyplívají změny v původních kulturních typech jedné nebo obou skupin.*“²³

Fáze integrace je přijetí faktu, že poznání kultury hostitelské země je pro migranta klíčové zároveň s udržením prvků své identické kultury. Integrovaný imigrant disponuje původní i nově získanou kulturní identitou. Fáze asimilace se vyznačuje splynutím s majoritní společností. V této fázi pokládá svou původní kulturu za méně důležitou. Další fází je separace, která ve své podstatě není typem adaptace z toho důvodu, že imigrant nepovažuje za důležitý kontakt s majoritní kulturou a zůstává izolován ve své vlastní kultuře. Marginalizace je fáze vytvoření identity subkultury vlastní skupiny.²⁴

Integrace a vůbec přítomnost migrantů v cílové zemi je také politickým tématem. Vlády se často zabývají otázkami, jako je přístup migrantů k občanství, politickým právům a veřejným službám. Podle Stephena Castlese má migrace v cílových zemích často vliv na podporu určitých politických stran s protiimigračním programem.²⁵ Pokud se rozhledneme

²⁰ UHEREK, Zdeněk, Věra HONUSKOVÁ, Šárka OŠTĀDALOVÁ a Vladislav GÜNTER. *Migrace: historie a současnost.*, s. 120

²¹ Státní integrační program. Dostupné z: <https://www.integracniprogram.cz>.

²² UHEREK, Zdeněk a Veronika BERANSKÁ. *Analýza státního integračního programu pro azylanty.*, s. 7

²³ REDFIELD, Robert, Ralph LINTON a Melville J. HERSKOVITS. Memorandum for the Study of Acculturation., s 149

²⁴ BERRY, J. W. A Psychology of Immigration., s. 619

²⁵ CASTLES, Stephen a Mark J. MILLER. *The age of migration: international population movements in the modern world.*, s. 263

v současné době do nejbližšího okolí, tak významně rezonují výsledky voleb na Slovensku a v Nizozemsku. V září 2023 vyhrála na Slovensku ve volbách do Národní rady Slovenské republiky strana SMER-SD, která se řadí mezi populistické strany, které jdou svým silným levicovým nacionalismem proti západnímu sociálně liberálnímu progresivismu. Tato tradiční strana podle médií získávala voliče krajní levice a pravice svými výpady proti EU, NATO a válkou sužované Ukrajině. Vláda této strany může mít za následek výraznou změnu v zahraniční politice Slovenska.²⁶ O ještě větším dopadu se hovoří v souvislosti s volbami v Nizozemsku. Tam se po listopadovém vítězství krajně pravicové euroskeptické populistické Stany pro svobodu dokonce mluví o zásadním dopadu na evropskou politiku. Tato strana lákala své voliče na uspořádání referenda o vystoupení z Evropské unie a totálnímu zastavení přijímání žadatelů o azyl v Nizozemsku.²⁷

Integrace migrantů je komplexní proces, který má řadu výzev a příležitostí. Je důležité porozumět těmto výzvám a příležitostem, abychom mohli efektivně podporovat integraci migrantů do hostitelské společnosti. Koncept integrace je vzhledem ke své rozmanitosti skupin cizinců tak obsáhlý, že je stále předmětem celé řady studií. Jedním z důvodů stále trvajících výzkumů je rozmanitost jak cizineckých skupin, tak společností, do kterých mají být integrováni. V těchto případech může docházet k neporozumění subjektivního pohledu aktéra integrace s požadovanými kritérii společnosti.²⁸ Migrace může mít význačný dopad na identitu jednotlivců i komunit. Významným zdrojem pro zkoumání této problematiky může být práce Stanislava Broučka, autora knihy "Migrace a česká etnologie", kterou jsme již zmínili v této kapitole. Brouček se ve své práci zabývá i otázkou identity v kontextu migrace²⁹.

Migrující lidé se mohou ocitnout v situaci, kdy se musí vyrovnat s dvěma nebo více kulturami. To může vést k rozvoji hybridní identity, která kombinuje prvky z obou kultur. V souvislosti s těmito prvky a rozdílnými identitami v cílové zemi poukazuje Uherek a kolektiv ve své knize na proces viditelný nejčastěji v USA zvaný *Melting pot*, volně

²⁶ Výsledky slovenských parlamentních voleb 2023. Dostupné z: <https://www.e15.cz/vysledky-voleb-slovensko-2023>.

²⁷ Nizozemské volby vyhrál známý odpůrce islámu. Dostupné z: <https://www.novinky.cz/clanek/volby-do-poslanecke-snemovny-ve-volbach-v-nizozemsku-vyhrala-dle-odhadu-krajne-pravicova-strana-pro-svobodu-40451694>.

²⁸ UHEREK, Zdeněk, Věra HONUSKOVÁ, Šárka OŠTÁDALOVÁ a Vladislav GÜNTNER. *Migrace: historie a současnost*, s. 58

²⁹ BROUČEK, Stanislav. *Migrace a česká etnologie*.

přeloženo jako tavící kotlík kultur. Tuto formu vysvětluje jako homogenizaci kulturních rozdílů při tvorbě společné věci za použití toho nejlepšího z jednotlivých migračních minoritních skupin.³⁰

Identita je složitý koncept, který lze definovat jako pocit sounáležitosti s určitou skupinou nebo společenstvím. Hybridní identita je typ identity, která kombinuje prvky z různých kultur. Migrující lidé se mohou vyvíjet hybridní identitu, aby se vyrovnali s kulturním tlakem ze strany hostitelské společnosti a společnosti původu. Migrace může představovat řadu výzev pro identitu. Migrující lidé se mohou cítit jako by nepatřili do žádné skupiny a mohou se potýkat s pocitem ztráty identity. Migrace však může také představovat příležitost pro rozvoj hybridní identity, která může být bohatší a komplexnější než tradiční identita založená na jedné kultuře. Podobně jako s identitou může migrant bojovat s pocitem, kde je vlastně jeho domov. Miroslava Rákoczyová zmiňuje stav, kdy člověk po opuštění svého původního domova nemusí v cílové zemi nalézt pocitově domov nový.³¹

3.4 Vliv migrace na společnost a kulturu

Migrace má významný dopad na společnost a kulturu jak hostitelských zemí, tak i zemí původu migrantů. Migrace může vést k rozšíření kulturních kontaktů, k rozvoji nových kulturních forem a k posílení tolerance a porozumění mezi různými kulturami. Na druhou stranu migrace může také vést k sociálním konfliktům, k napětí mezi místními obyvateli a migranty a k diskriminaci migrantů.

Migrace není pouze ekonomickým a sociálním jevem; má také výrazný vliv na kulturu. Kulturní změny a interakce mezi různými etnickými a kulturními skupinami jsou nedílnou součástí migračního procesu. V této souvislosti můžu připomenout knihu "Cizinci před branami" od Zygmunta Baumana, která nám dává výhled do kulturních aspektů migrace.

³⁰ UHEREK, Zdeněk, Věra HONUSKOVÁ, Šárka OŠTÁDALOVÁ a Vladislav GÜNTER. *Migrace: historie a současnost.*, s. 61

³¹ RÁKOCZYOVÁ, Miroslava a Robert TRBOLA. *Sociální integrace přistěhovalců v České republice.*, s. 114

Baumanova práce zkoumá, jak migrace filmu kulturní identity a dynamiky společností. Můžeme nám pomoci pochopit, jakým způsobem migrační toky tvoří různé kultury a jaké výzvy a příležitosti to přináší³².

Migrace má řadu dopadů na kulturu, včetně obohacování kulturního prostředí. Tento proces může vést k obohacování kulturního prostředí tím, že přináší nové nápady, tradice a zvyky. Například migrace z Asie do Evropy přinesla do evropské kultury nové kuchyně, tradice a zvyky. Tyto nové prvky obohatily evropskou kulturu a učinily ji rozmanitější. Dalším dopadem migrace na kulturu je rozvoj nových kulturních forem, jako je hudba, literatura a umění. Například migrace afroamerických obyvatel do Spojených států vedla k rozvoji nových hudebních žánrů, jako je jazz a blues. Tyto žánry se staly součástí americké kultury a ovlivnily vývoj světové hudby.

Dopady migrace mohou rovněž působit na změnu kulturní identity jak jednotlivců, tak i celých skupin. Migrující lidé se mohou ocitnout v situaci, kdy se musí vyrovnat s dvěma nebo více kulturami. To může vést k rozvoji hybridní identity, která kombinuje prvky z obou kultur. Například děti migrantů se mohou cítit jako doma v obou kulturách, ve které se narodily a ve které vyrůstají.

Migrace může vést ke konfliktům mezi kulturami, pokud dochází k neshodám nebo k nepochopení. Například migrace z islámských zemí do západních zemí může vést ke konfliktům mezi islámem a křesťanstvím. Tyto konflikty mohou být založeny na rozdílech v náboženských doktrínách, hodnotách nebo kulturních zvycích. Je důležité si uvědomit, že migrace je komplexní jev, který má jak pozitivní, tak negativní dopady na kulturu.

3.5 Aktuální trendy v migraci

Migrace je dynamickým jevem, a proto je důležité sledovat aktuální trendy. Vědecké a odborné časopisy, jako je *International Migration*³³ nebo *Migration Studies*,³⁴ mohou poskytovat informace o nejnovějších výzkumech a analýzách v oblasti migrace. Příchod a odeznívání různých migračních krizí má vliv na výzkum napříč společenskovědními

³² BAUMAN, Zygmunt. *Cizinci před branami*.

³³ LEVITT, Peggy a Nadya JAWORSKY. *Transnational Migration Studies: Past Developments and Future Trends*.

³⁴ FITZGERALD, David. *A Comparativist Manifesto for International Migration Studies*.

disciplínami, včetně historie a práva. Po druhé světové válce se neustále zvyšuje počet mezinárodně migrujících lidí. Z údajů OSN vyplývá, že v roce 2020 pobývalo 281 milionů lidí mimo zemi svého narození, což činí 3,6 % světové populace. Tato hodnota se nezdá tak velká z toho důvodu, že nejlidnatější státy světa jako je Indie, Čína nebo USA mají poměrně malý počet emigrujících osob. Lidská mobilita utváří část širšího trendu globalizace, včetně obchodu, zahraničních investic a zaplnění mezer na trzích práce přistěhovanými pracovníky v řadě odvětví, od potravinářství až po zdravotnictví. Spojené státy čelí čtvrté migrační vlně ve své historii a jsou největší cílovou zemí pro migranty na světě. V roce 2019 činil počet obyvatel USA narozených v zahraničí 45 milionů, což činí téměř 14 % celkové populace. Tento ukazatel je poněkud odlišný v Evropě. V Německu ve stejném období, tedy v roce 2019, činil podíl narozených obyvatel mimo sledovanou zemi 16,1 %, ve Švédsku 19,5 % a ve Švýcarsku dokonce 29,7 %. Tyto trendy a přístupy se v druhé polovině dvacátého století měnily i u států, které dlouhodobě velmi omezovaly přistěhovalectví, jako jsou například Austrálie, Japonsko nebo Jižní Korea. Lidé opouštěli své domovy za účelem zlepšení životní úrovně, za prací, za rodinou nebo za studiem. Ovšem ne každá migrace je dobrovolná. Každoročně desítky milionů lidí utíkají před válkou, politickým násilím, hladem a klimatickými změnami, čímž se stávají uprchlíky a žadateli o azyl. Na konci roku 2020 podle údajů OSN činil počet uprchlíků celosvětově 82,4 milionů v přepočtu asi 1% populace.

V Evropě dochází v únoru 2022 k ruské invazi na Ukrajinu s následkem největší migrace po druhé světové válce. Během několika týdnů opouští svou vlast více než 10 milionů Ukrajinců. Podle některých odhadů by mohlo dojít k tomu, že by čtvrtina předválečné populace našla útočiště v zahraničí, čímž by se stala válka na Ukrajině jednou z největších humanitárních katastrof od roku 1947, kdy došlo k rozdělení Indie.³⁵

3.6 Migrace a její dopady

Migrace může vést k interakci mezi různými etnickými skupinami. Tato interakce může být pozitivní i negativní. Například migrace může vést k větší toleranci a porozumění mezi různými etnickými skupinami. Na druhou stranu migrace může vést ke konfliktu mezi různými etnickými skupinami.

³⁵ BRETTELL, Caroline B. a James F. HOLLIFIELD. *Migration theory: talking Cross disciplines.*, s. 1-3

Mezinárodní právo hraje klíčovou roli v regulaci migrace a ochraně práv migrantů. William Maley ve své knize *What is a Refugee?* poskytuje důležité perspektivy na mezinárodní právo týkající se uprchlíků a migrace.³⁶

Mezinárodní právo je souborem pravidel a dohod, které regulují chování mezi státy a dalšími mezinárodními subjekty. Toto právo hraje klíčovou roli v oblasti migrace, protože migrace často překračuje státní hranice a má mezinárodní dopady. Obsahuje několik důležitých nástrojů a dohod, které mají za cíl ochranu práv migrantů. Jedním z nejdůležitějších je Úmluva o právech migrantů a jejich rodinných příslušníků, kterou přijala Valná hromada OSN v roce 1990. Tato úmluva stanovuje základní práva a svobody pro všechny migranty a jejich rodinné příslušníky a upravuje jejich postavení v hostitelských zemích.

Mezinárodní právo také zahrnuje ochranu uprchlíků, kteří migrují do jiných zemí kvůli obavám z pronásledování. Úmluva o postavení uprchlíků, známá jako Ženevská úmluva, je klíčovým dokumentem, který stanovuje práva a povinnosti vůči uprchlíkům. Maley analyzuje tuto úmluvu a poskytuje perspektivy na to, jak mezinárodní právo týkající se uprchlíků funguje a jaký je jeho význam v souvislosti s migrací. Mezinárodní organizace, jako je Organizace spojených národů (OSN) a Mezinárodní organizace pro migraci (IOM), hrají klíčovou roli při prosazování a implementaci mezinárodního práva týkajícího se migrace. Tyto organizace publikují směrnice, zprávy a doporučení týkající se migrace a pracují s členskými státy na zlepšení podmínek pro migranty. Migrace a mezinárodní právo jsou nerozlučně spojeny, protože mezinárodní právo poskytuje rámec pro regulaci migrace a ochranu práv migrantů a uprchlíků.

Migrace a rozvoj jsou úzce propojeny, a to jak pro hostitelské země, tak i země původu migrantů. Pokud se zajímáte o vliv migrace na rozvojové země, může vám být užitečná kniha *The Institutional Economics of Foreign Aid* od Bertina Martense a kolektivu, kterou jsme již zmínili. Tato kniha zkoumá institucionální ekonomické aspekty a může vám poskytnout vhled do toho, jak migrace může ovlivnit rozvojovou politiku a ekonomický růst³⁷.

³⁶ MALEY, William. *What is a Refugee?*.

³⁷ MARTENS, Bertin, Uwe MUMMERT, Peter MURRELL a Paul SEABRIGHT. *The Institutional Economics of Foreign Aid*.

Jedním z nejvýraznějších způsobů, jakým migrace ovlivňuje rozvoj, je vliv na hospodářský růst. Migranti mohou přinášet nové pracovní síly, dovednosti a inovace do hostitelských zemí. Tím podporují ekonomický růst a konkurenceschopnost. Migrace do vyspělých zemí může být považována za příležitost k zapojení většího počtu lidí do ekonomiky, což má potenciál zvýšit hrubý domácí produkt (HDP) a vytvořit pracovní místa.

Martens nabízí hlubší vhled do institucionální ekonomie zahraniční pomoci a ukazuje, jak tato ekonomie pomáhá formovat rozvojovou politiku. Institucionální ekonomie se zabývá studiem institucí a pravidel, která ovlivňují ekonomické chování a rozhodování.

Migrace může mít také bezpečnostní rozměr, zejména v kontextu mezinárodního terorismu a organizovaného zločinu. Studie "Jak se vyrábí sociologická znalost: příručka pro uživatele" od Miroslava Dismana se může stát užitečným zdrojem, pokud zkoumáte bezpečnostní aspekty migrace. Tato kniha poskytuje náhled na sociologický výzkum včetně otázek týkajících se bezpečnosti a migračních vlivů³⁸. Migrace může být faktorem, který ovlivňuje mezinárodní terorismus. Někteří teroristé se mohou pokoušet využít migračních toků k nelegálnímu vstupu do zemí nebo k přesunu mezi různými regiony. Tento bezpečnostní aspekt vyžaduje pečlivou pozornost a spolupráci mezi státy při kontrole hranic a výměně informací.

Migrace také ovlivňuje organizovaný zločin, protože některé zločinecké organizace využívají migračních cest k pašování drog, obchodu s lidmi a dalším nelegálním aktivitám. To má vážné důsledky pro bezpečnost a stabilitu v zemích hostitelů i zemích původu migrantů. Sociologický pohled může být důležitým nástrojem pro porozumění složitým vztahům mezi migrací a bezpečností. Tato perspektiva umožňuje zkoumat nejen fyzické bezpečnostní hrozby, ale i sociální, ekonomické a politické aspekty migrace a jejich dopady na společnost.

Migrace hraje klíčovou roli v demografických trendech hostitelských zemí. Pokud se zajímáte o vztah mezi migrací a demografií, může vám být užitečná kniha "Migrace: historie a současnost" od Zdeňka Uherka a kolektivu. Tato kniha zkoumá migrační trendy a jejich vliv na demografický vývoj³⁹. Migrace může mít výrazný vliv na celkovou populaci

³⁸ DISMAN, Miroslav. *Jak se vyrábí sociologická znalost: příručka pro uživatele*.

³⁹ UHEREK, Zdeněk, Věra HONUSKOVÁ, Šárka OŠŤÁDALOVÁ a Vladislav GÜNTER. *Migrace: historie a současnost*.

hostitelských zemí. Příliv migrantů může způsobit růst populace, což může být v některých případech klíčovým faktorem pro udržení nebo zvýšení demografického růstu.

V některých zemích migrace může pomoci zmírnit problém stárnutí obyvatelstva. Příliv mladších migrantů může přispět k udržení vyváženého věkového složení populace. Migrace přináší kulturní a etnickou rozmanitost do hostitelských zemí, což může ovlivnit demografické trendy, včetně míry porodnosti a struktury rodin.

Migrace je fenoménem, který je ovlivněn globálními trendy, jako je urbanizace, změny klimatu a ekonomický vývoj. Pokud se zajímáte o migrační trendy v globálním kontextu, může vám být užitečným zdrojem studium různých mezinárodních organizací, jako je Organizace spojených národů (OSN) a její agentura pro migraci (IOM). Tyto organizace publikují pravidelně zprávy a analýzy týkající se migračních trendů a globálního vývoje.

Migrace může mít rozsáhlé sociální důsledky, včetně změn ve společenské struktuře a vztazích. Pokud zkoumáte sociální aspekty migrace, může vám být užitečnou kniha "Cizinci před branami" od Zygmunta Baumana, kterou jsme již zmínili. Tato kniha se věnuje sociálním aspektům migrace a může vám pomoci lépe porozumět tomu, jak migrace formuje společenské vzory⁴⁰.

Migrace je úzce spojena s právy migrantů. Pokud se zajímáte o právní aspekty práv migrantů, může vám být užitečným zdrojem studium právních dokumentů, jako jsou mezinárodní dohody o právech migrantů, včetně Mezinárodní úmluva o ochraně práv všech migrujících pracovníků a jejich rodinných příslušníků. Tato úmluva byla přijata v rámci Organizace spojených národů (OSN) a upravuje práva migrujících pracovníků⁴¹.

3.7 Vliv migrace na zásadní globální oblasti

Urbanizace, tj. růst městských oblastí, je jedním z významných globálních trendů. Migrace hraje klíčovou roli v tomto procesu, protože mnoho lidí migruje do měst ve snaze najít lepší životní podmínky a pracovní příležitosti. To má významný dopad na demografickou strukturu měst a infrastrukturní plánování. Města se stávají centry ekonomického, kulturního a sociálního života. Migrace do měst může přinášet nové myšlenky, kultury a ekonomický růst, ale také klade tlak na infrastrukturu a sociální služby.

⁴⁰ BAUMAN, Zygmunt. *Cizinci před branami*.

⁴¹ Mezinárodní úmluva o ochraně práv všech migrujících pracovníků a jejich rodinných příslušníků (OSN)

„Při matematickém modelování migračních toků se logicky jevil potencionální dosažitelný příjem jako významný faktor, který migrační toky stimuluje.“⁴²

Změny klimatu, včetně stoupajících teplot, extrémního počasí a stoupající hladiny moří, mohou vést k tzv. klimatickým migracím. Lidé migrují z oblastí, které jsou ohroženy klimatickými katastrofami, což má vliv na migrační toky a sociální stabilitu. Migrace v důsledku změn klimatu může také mít ekologické důsledky, zejména pokud se lidé přesunují do oblastí, které dosud nebyly hustě osídleny. To může vést k degradaci životního prostředí a ekosystémů.

Migrace má význačný dopad na ekonomiku jak hostitelských zemí, tak i zemí původu migrantů⁴³. Ekonomický vývoj v různých částech světa má vliv na migraci. Lidé migrují do oblastí s lepšími ekonomickými příležitostmi a vyšším životním standardem. To může ovlivnit ekonomický růst v hostitelských zemích, ale také zanechává prázdnotu v zemích původu. V některých případech může migrace hrát pozitivní roli v ekonomickém rozvoji. Migrantů často posílají do zemí, odkud pocházejí část svého příjmu v podobě remitencí. Tyto finanční toky mohou mít zásadní dopad na chudobu a finanční situaci pro země původu migrantů. Takové zdroje často mají přímý vliv na příjem původních domácností migrantů. Tyto příjmy mohou současně prohlubovat finanční rozdíly mezi rodinami v domovských zemích, které mají své příbuzné v zahraničí a těmi, kteří zůstali v zemi původu.⁴⁴

Migrace má komplexní ekonomický dopad, který může být pozitivní i negativní. Jako vhodný příklad tohoto jevu můžeme uvést tzv. *brain-drain*. Robert Trbola uvádí že „*Takový aktivní postup má ale svá etická omezení. Lákání kvalifikovaných pracovníků snadno narazí na problém spojený s tím, že e jedná v podstatě o kořistnickou strategii, která ze země „odsává“ nejproduktivnější obyvatele. Tedy jinými slovy – zajištěním vlastní prosperity do jisté míry omezuje prosperitu jiných.*“⁴⁵ Je důležité pečlivě zvážit tyto dopady, abychom mohli správně posoudit přínosy a rizika migrace.

⁴² UHEREK, Zdeněk, Věra HONUSKOVÁ, Šárka OŠŤÁDALOVÁ a Vladislav GÜNTER. *Migrace: historie a současnost.*, s. 125

⁴³ MARTENS, Bertin, Uwe MUMMERT, Peter MURRELL a Paul SEABRIGHT. *The Institutional Economics of Foreign Aid.*

⁴⁴ ÖZDEN, ÇAĞLAR a Maurice SCHIFF. *International Migration, Remittances, and Brain Drain.*, s. 81

⁴⁵ TRBOLA, Robert a Miroslava RÁKOCZYOVÁ. *Institucionální podmínky sociální integrace cizinců v ČR I., Integrační politika.*, s. 48

Většina hostitelských zemí se zajímá o to, jaký vliv má migrace na hospodářský růst. V tomto kontextu můžete hledat analýzy a výzkum od ekonomických think tanků a výzkumných institucí, které se specializují na migrační ekonomiku. Tyto instituce často publikují zprávy, které zkoumají ekonomické důsledky migrace. Migrace často souvisí s otázkami multikulturalismu a koexistence různých kultur v jedné společnosti. Pokud zkoumáte vztah mezi migrací a multikulturalismem, můžete hledat výzkumné práce a knihy od sociologů a kulturních antropologů, kteří se tímto tématem zabývají.

Migrace má výrazný vliv na pracovní trh hostitelských zemí. Pokud se zajímáte o ekonomické a pracovní aspekty migrace, můžete vyhledat výzkumné studie a analýzy od ekonomických institucí a univerzitních center specializujících se na migrační ekonomiku. Tyto zdroje často poskytují hlubší porozumění vztahu mezi migrací a pracovním trhem.

Migrace ovlivňuje nejen jednotlivce, ale také rodiny migrantů. Pokud se zajímáte o dopady migrace na rodinný život, můžete hledat výzkumné práce v oblasti sociologie a rodinných věd. Tyto práce mohou poskytovat náhled na sociální a psychologické aspekty migrace v rodinném kontextu. Migrace může vyvolat bezpečnostní obavy včetně rizika týkajícího se hranic a národní bezpečnosti. Klimatické změny mohou hrát důležitou roli v migračních tocích, zejména v oblastech postižených extrémními povětrnostními jevy. Migrace má různé důsledky pro muže a ženy, a genderový aspekt migrace je důležitým tématem v migračním výzkumu.

4 Vlastní práce

4.1 Migrační politika České republiky

Na základě usnesení vlády České republiky ze dne 29. července 2015 bylo přijato Usnesení č. 621, o Strategii migrační politiky České republiky a o Komunikační strategii České republiky k migraci. Strategie stanovuje základní a dlouhodobé cíle v oblasti migrační politiky, formuluje příslušné nástroje k jejich dosažení, a především definuje klíčové zásady migrační politiky České republiky. Materiál je vymezen na komplexní pokrytí celé problematiky migrační politiky a skládá se ze sedmi tematických modulů. Předmětem těchto modulů je integrace, nelegální migrace a návratová politika, azyl, vnější dimenze migrační politiky, volný pohyb osob v EU a schengenská spolupráce, legální migrace a mezinárodní a evropské závazky České republiky v oblasti migrace.

Analytickým, realizačním a legislativně-koncepčním gestorem pro problematiku mezinárodní migrace a mezinárodní ochrany v České republice je Ministerstvo vnitra.⁴⁶

4.2 Uprchlíká a migrační krize v České republice

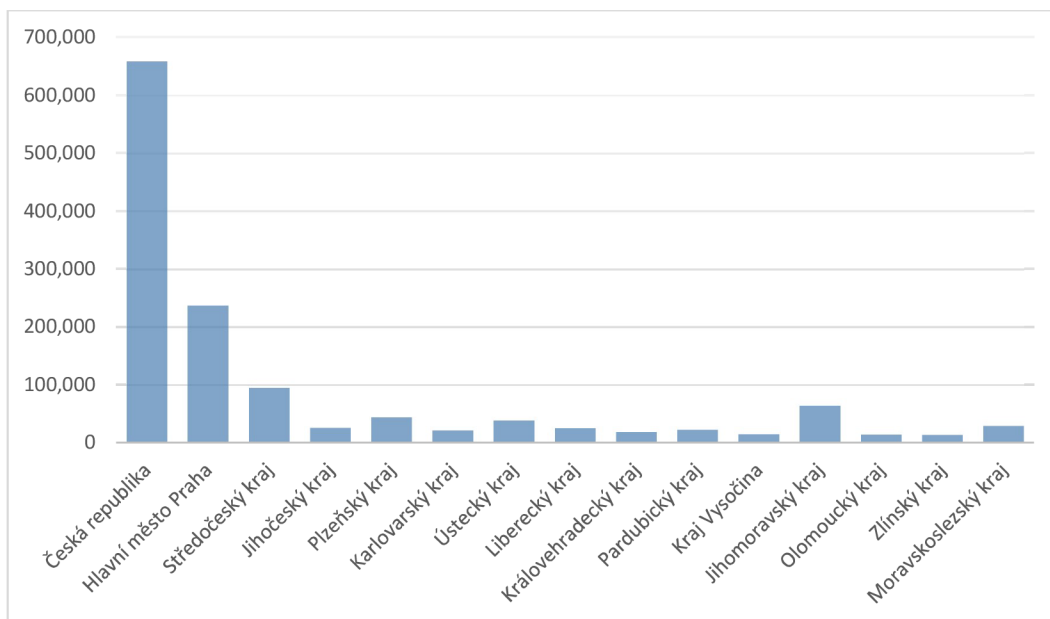
V posledních letech je migrace a uprchlictví jednou ze zásadních celoevropských problematik. V roce 2015 přijala Evropská unie zhruba 1 milion migrantů a uprchlíků. Pochopitelně se tato krize nevyhnula ani České republice. Česká republika se vždy velmi aktivně podílí na řešení těchto palčivých problémů jak přímo v krizových oblastech, tak i u nás. Asi nejvíce pocítila Česká republika migrační krizi v letech 2015 a 2022. V roce 2022 se k silící migrační krizi přidala také vlna válečných uprchlíků přecházejících před ruskou agresí na Ukrajině.

K 31. březnu 2023 pobývalo na území České republiky podle Českého statistického úřadu legálně 1 010 692 cizinců.⁴⁷

⁴⁶ STRATEGIE MIGRAČNÍ POLITIKY ČESKÉ REPUBLIKY. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/migrace/clanek/strategie-migracni-politiky-ceske-republiky.aspx>.

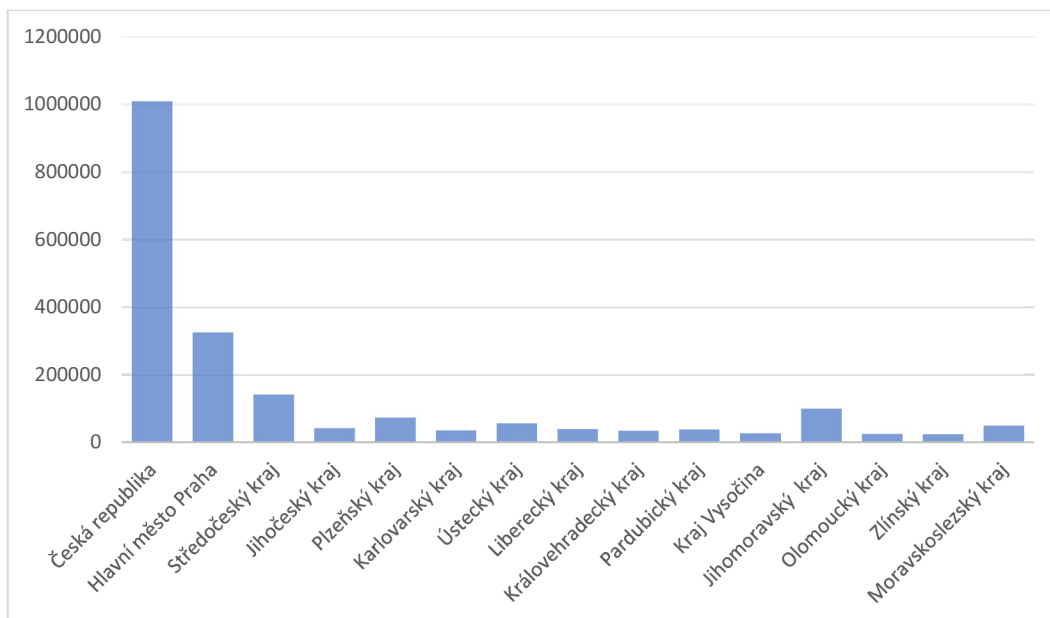
⁴⁷ Cizinci: Počet cizinců. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/cizinci/cizinci-pocet-cizincu>.

Graf 1 Počet cizinců v ČR podle krajů k 31. 12. 2021

Zdroj: ČSÚ vlastní zpracování

Graf 2 Počet cizinců v ČR podle krajů k 31. 3. 2023

Zdroj: ČSÚ vlastní zpracování

Na grafech výše je znázorněn zásadní nárůst cizinců v České republice, který byl způsoben převážně přílivem válečných uprchlíků z Ukrajiny. Sledované období 15 měsíců od ledna 2022 do konce března 2023. Jedná se o hodnoty za celou Českou republiku, tak za jednotlivé kraje. Celorepublikově se zvýšil počet cizinců z 658 564 na 1 010 692, což činí nárůst o 352 128 cizinců. V Ústeckém kraji přibylo za zmíněné období 17 310 cizinců z původních 37 967 na 55 277.

Tabulka 3 TOP 10 občanství cizinců v ČR 2021 - 2023

Pořadí	Státní občanství cizinců	k 31. 12. 2021	Státní občanství cizinců	k 31.3.2023
1	Ukrajina	196 637	Ukrajina	527 268
2	Slovensko	114 630	Slovensko	117 492
3	Vietnam	64 808	Vietnam	66 751
4	Rusko	45 154	Rusko	42 985
5	Rumunsko	18 806	Rumunsko	20 010
6	Polsko	17 936	Polsko	17 823
7	Bulharsko	17 295	Bulharsko	17 756
8	Německo	14 792	Německo	13 724
9	Mongolsko	11 006	Mongolsko	12 179
10	Maďarsko	9 740	Maďarsko	10 688

Zdroj ČSÚ vlastní zpracování

Z tabulky výše je patrné, že mezi roky 2021 až 2023 nedošlo ke změně pořadí nejvíce zastoupených státních občanství cizinců pobývajících v ČR. Ovšem díky ruské agresi na Ukrajině je viditelný značný nárůst občanů s ukrajinským státním občanstvím a úbytek občanů s ruským státním občanstvím.

4.2.1 Nelegální migrace

V odborné literatuře se setkáváme s různým členěním migrace. Záleží především na oboru bádání. Například demografové člení migraci na vnitřní a vnější, nebo dobrovolnou a nedobrovolnou. V této kapitole rozdělíme migraci z pohledu poskytovatelů institucionální pomoci na KACPU složek PČR a OAMP.

Zaměstnanci PČR a OAMP člení migraci primárně na:

- **Legální migraci**

Státem řízený a kontrolovaný migrační proces. Česká republika je schopna regulovat migraci prostřednictvím vízové politiky a systémem udělování oprávnění k pobytu na našem území. Obvykle se jedná o pracovní migraci, kdy Česká republika uspokojuje potřeby domácího trhu práce regulovaným vstupem cizinců. V rámci evropského práva může Česká republika kontrolovat pracovní migraci na svém území, a to včetně pevně daných kvót. Za legální migraci můžeme považovat také sloučení rodiny, nebo migraci za účelem studia.

- **Nelegální migraci**

Ne vždy se pod pojmem nelegální migrace nutně skrývá něco zákeřného nebo dokonce zvráceného. Nelegálním migrantem se může lehce stát osoba, která si zapomene prodloužit vízum v dané zemi nebo chybou zaměstnavatele nesplní některé právní skutečnosti či nevědomě vstoupí za hranice státu a nemá vízum pro pobyt na jeho území.⁴⁸ Za nelegální považujeme migraci v případě, kdy cílová země nad ní nemá kontrolu a neřídí ji. Migranti vstupují nebo pobývají v zemi bez víza či oprávnění k pobytu. Nelegální migrace je převážně řízena převaděčskými sítěmi a z tohoto důvodu je na ni nahlíženo jako na prvek organizovaného zločinu zaměřeného na obchodování s lidmi. Alarmující je ten fakt, že oběťmi této trestné činnosti jsou velmi často zranitelné skupiny žen s dětmi.

Nelegální migraci lze z hlediska práce u PČR dále rozdělit na tzv.:

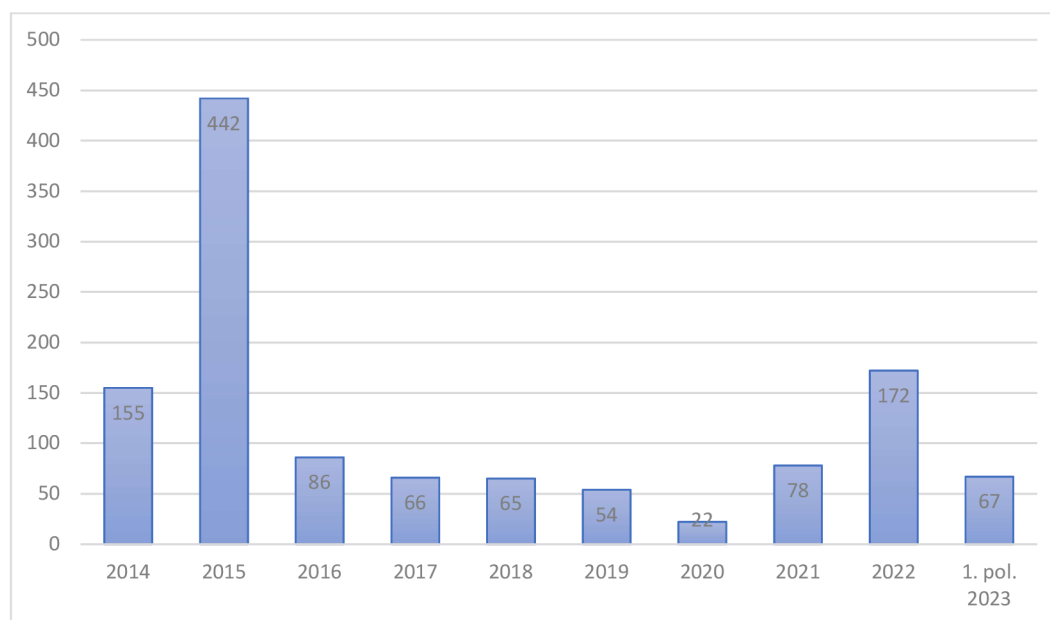
- **Tranzitní nelegální migrace**

Prvkem tranzitní nelegální migrace jsou příslušníci třetích zemí, kteří nelegálně vstoupí na území České republiky a jejichž úmyslem je pokračovat do dalších

⁴⁸ UHEREK, Zdeněk, Věra HONUSKOVÁ, Šárka OŠTÁDALOVÁ a Vladislav GÜNTNER. *Migrace: historie a současnost*. s. 81

zemí. Záchyty těchto osob probíhají většinou na hlavních migračních trasách. Cílovou zemí zadržených cizinců v České republice je převážně Spolková republika Německo. Česká republika je považována pouze za tranzitní zemi. Mezi nejčastěji zastoupené státní příslušnosti těchto nelegálních migrantů dlouhodobě patří občané Sýrie, Afganistánu, Turecka a Iráku. Počty zadržených osob při tranzitní migraci v období 2014 až 1. pol. roku 2023 jsou číselně vyznačeny v grafu níže.

Graf 3 Tranzitní nelegální migrace Ústecký kraj 2014 – 1. pol. 2023

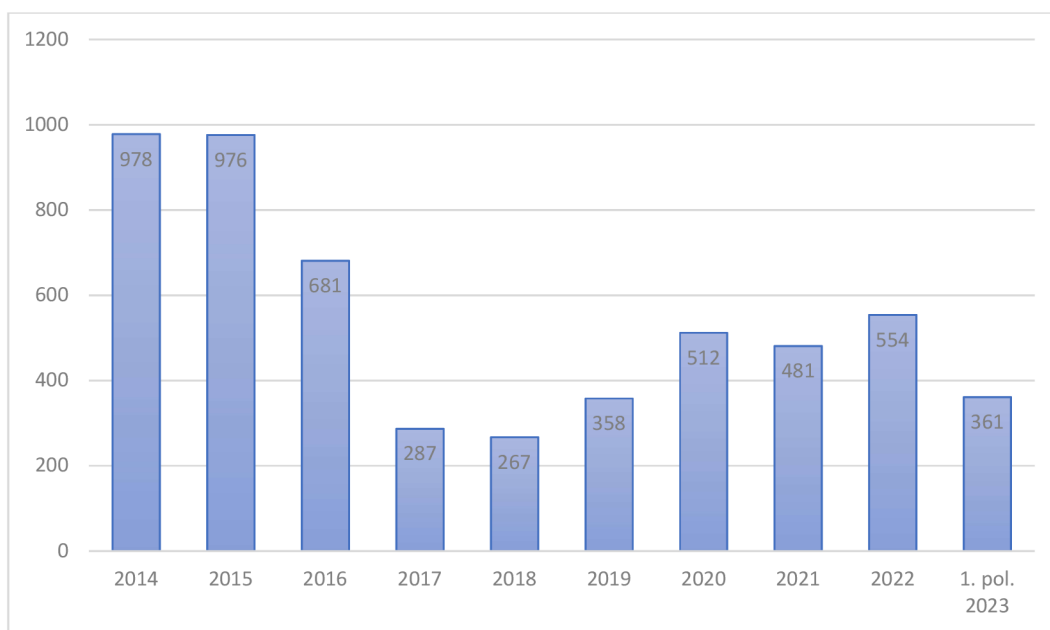
Zdroj: OCP KŘP Ústeckého kraje

Migrace s nelegálním pobytem na území České republiky

Jedná se o osoby, které na území České republiky pobývají nelegálně většinou bez povolení k pobytu, nebo s propadlým vízem.

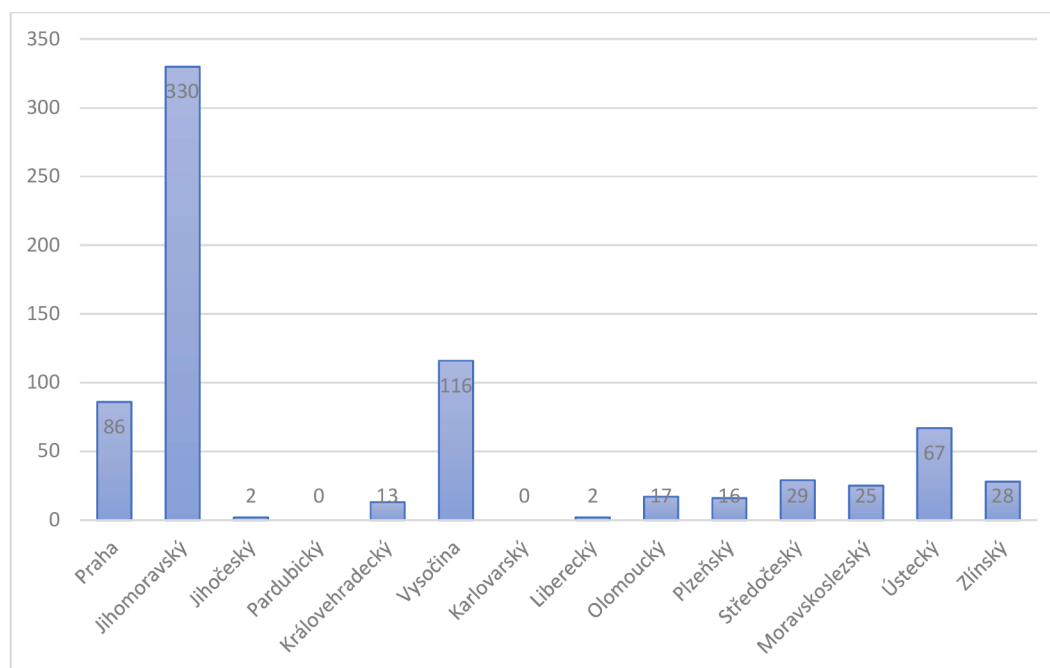
V rámci nelegálního pobytu na území České republiky jsou řešeni nejčastěji občané Ukrajiny, Vietnamu, Moldávie, Gruzie, Albánie, Srbska, kteří překračují dobu pobytu v rámci bezvízového styku.

Graf 4 Nelegální pobyt na teritoriu Ústeckého kraje v letech 2014 – 1. pol. 2023

Zdroj: OCP KŘP Ústeckého kraje

Graf 5 Tranzitní nelegální migrace dle krajů v České republice za 1. pololetí roku 2023

Zdroj: OCP KŘP Ústeckého kraje

Výše umístěné grafy jsou pro představu, za jaké situace vykonávali svou činnost na KACPU pracovníci OCP. Ve strukturálně postiženém regionu s řadou vyloučených lokalit a při vrcholící migrační krizi. Ústecký kraj se ve statistikách souvisejících s nelegální migrací a nelegálním pobytem cizinců na území České republiky umísťuje zpravidla na předních místech.

4.3 Organizace spjaté s řešením migrace v České republice

4.3.1 Cizinecká policie

Jednou ze složek, které se významně podílejí na řešení migrační situace je na celorepublikové úrovni Ředitelství služby cizinecké policie (cizinecká policie), které letos oslavilo 30 let od svého založení. Hlavním úkolem cizinecké policie je řešení situací vzniklých z nelegální migrace. Především se jedná o uplatňování represivních opatření souvisejících s pobytem cizinců, kteří jsou na našem území v rozporu s cizineckým zákonem a zákonem o azylu.

V rámci Krajského ředitelství policie Ústeckého kraje funguje Odbor cizinecké policie se sídlem v Ústí nad Labem, který se podle typu zaměření člení na čtyři oddělení.

- **Oddělení dokladů a specializovaných činností**

Oddělení dokladů a specializovaných činností (dále jen ODSČ) organizuje výcvik a školení policistů, spolupracuje s Národním centrem pro kontrolu dokladů Ředitelství služby cizinecké policie.

- **Oddělení dokumentace**

Oddělení dokumentace (dále jen OD) se podílí v rámci své činnosti na odhalování závažné trestné činnosti organizovaného zločinu, dokumentuje a vyhodnocuje poznatky z přeshraniční trestné činnosti, podílí se na spolupráci s ozbrojenými složkami ochrany státních hranic. Dále analyzuje, monitoruje a vyhodnocuje informace o nových trendech v oblasti nelegální migrace a plní úkoly při dočasném znovuzavedení hraniční kontroly na vnitřních hranicích.

- **Oddělení pobytové kontroly, pátrání a eskort**

Hlavním úkolem oddělení pobytové kontroly, pátrání a eskort (dále jen OPKPE) je provádění pobytové kontroly zaměřené především na osoby, které neoprávněně pobývají na území České republiky, odhalování nelegálního zaměstnávání, vedení správních řízení s cizinci, udělování výjezdních příkazů a rozhodování o zrušení platnosti krátkodobých víz. Dále provádí eskortní činnost v souvislosti s vyhošťováním cizinců, vykonává společný výkon služeb s orgány ochrany hranic sousedních států a provozuje speciální techniku potřebnou k plnění úkolů v působnosti cizinecké policie.

- **Oddělení pobytových agend**

Oddělení pobytových agend (dále jen OPA) zajišťuje výkon státní správy ve věcech krátkodobých víz, udělování výjezdních příkazů, ověřování pozvání. Dále rozhoduje o vydávání a odnětí cestovních průkazů a rozhoduje o správním vyhoštění cizinců. Mezi další úkoly OPA spadá pořizování obrazových záznamů, snímání daktyloskopických otisků, provádění pobytových kontrol, kontrol ubytovatelů a provozování speciálních techniky.

Od roku 2020 zasahovala cizinecká policie Ústeckého kraje u všech mimořádných událostí. Počínaje uzavřením hranic kvůli epidemii Covid -19, přes zajištění chodu KACPU a souběžně sílící migrační krizi, která měla za následek znovuzavedení ochrany státní stanice se Slovenskem. A to vše za personální situace, která nebyla zcela ideální.

4.3.2 Odbor azylové a migrační politiky

Odbor azylové a migrační politiky je jednou ze složek Ministerstva vnitra ČR. Mezi hlavní činnosti OAMP spadá problematika mezinárodní ochrany, řízení integrace cizinců, správa agendy vstupu a pobytu cizinců, schengenská spolupráce, mezinárodní spolupráce v oblasti migrace a azylu, návratová politika a ochrana hranic.

OAMP byl ustanoven Ministerstvem vnitra sloučením odboru pro imigraci a ochranu státních hranic a odboru pro uprchlíky v roce 2000. Po roce 2009 dochází k pozvolnému odebrání nepolicejní agendy Policií České republiky po vzoru ostatních států Evropské unie. Z tohoto důvodu OAMP po 1.1.2009 přebírá správu povolování trvalých pobytů a od roku 2011 i správu agendy přechodných pobytů.

V čele OAMP je ředitelka Mgr. Pavla Novotná. Podle vykonávané činnosti a rozsahu působnosti OAMP rozlišuje:

- **Centrální pracoviště** – řeší obecný koncept a směřování migrační politiky v České republice, vedení regionálních pracovišť.
- **Regionální pracoviště** – řeší specializované činnosti. V každém kraji je minimálně jedno regionální pracoviště.⁴⁹

⁴⁹ ORGANIZACE OAMP. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/migrace/organizace-oamp.aspx>.

4.3.3 Správa uprchlických zařízení Ministerstva vnitra

Česká republika prostřednictvím Správy uprchlických zařízení zajišťuje ubytování a mnoho dalších služeb žadatelům o udělení mezinárodní ochrany, jejím držitelům, cizincům ze třetích zemí a zajištěným cizincům. Poskytnutí důstojných a odpovídajících podmínek těmto osobám je hlavním úkolem Správy uprchlických center Ministerstva vnitra.⁵⁰ SUZ MV má organizační strukturu, která mu umožňuje pružně zareagovat na změnu v migraci (jak v oblasti azylové migrace, tak v kapacitách pro cizince, kteří se na území ČR nacházejí bez právního důvodu a jsou zajištěni v zařízeních pro zajištění cizinců) zajištěním dostatečných kapacit. Centrální ředitelství SUZ MV je v Praze, odkud jsou řízené jednotlivé odbory a oddělení.

V ČR se nachází celkem 29 středisek SUZ MV včetně ředitelství v Praze.

Jednotlivá střediska se podle zaměření dělí na:

- **Přijímací střediska**

Ubytování nově příchozích žadatelů o mezinárodní ochranu po dobu procesu základních vstupních řízení bez možnosti středisko volně opustit

- **Pobytová střediska**

Ubytování žadatelů po absolvování všech vstupních řízení v přijímacím středisku s možností středisko opustit. Možnost využití dětských center, sportovních vybavení a kulturních akcí. Důraz je kladen na volnočasové aktivity a sociální práci.

- **Integrační střediska**

Určeno pro osoby s přiznanou mezinárodní ochranou a které vstoupily do Státního integračního programu. Maximální doba pobytu činí 18 měsíců, kterou žadatel hradí. Poskytováno je poradenství a asistence v sociální a zdravotní oblasti a na trhu práce.

- **Zařízení pro zajištění cizinců**

Primárně je určeno pro detenci cizinců s vydaným rozhodnutím o správním vyhoštění a zajištění. Jedná se o osoby, které jsou svým pobytem v České republice v rozporu se zákonem. Pouze osoby starší 15 let.

⁵⁰ SPRÁVA UPCHLICKÝCH ZAŘÍZENÍ MINISTERSTVA VNITRA. Dostupné z: <https://www.suz.cz/>.

- **Centra na podporu integrace cizinců**

Hlavním cílem je vytvoření prostoru pro dlouhodobý koncept integrace cizinců podle příslušného vládního materiálu „Koncepte integrace cizinců“. V roce 2009 bylo zahájeno otevírání center napříč republikou. Centra jsou financována v rámci národního programu Azylového, migračního a integračního fondu (AMIF). Úkolem center je především řešení problémů cizinců pomocí regionálních poradních platforem, poskytování poradenství, kurzů českého jazyka atd.

- **Koordináční centrum pro cizince v průmyslové zóně Kvasiny**

Na základě usnesení vlády⁵¹ vzniklo v průmyslové zóně Kvasiny koordináční centrum, jakožto jedno ze souboru opatření řešící zhoršenou situaci v okolí průmyslové zóny vlivem nárůstu zaměstnávání cizinců a negativních vlivů s tímto problémem spojených.

4.3.4 Neziskové organizace

Podle Trboly mají neziskové organizace významnou roli v doručování služeb a sociální integrace cílové skupině cizinců v rámci sítě všech organizací zabývajících se touto problematikou.⁵² Obecně mají velkou zásluhu na řešení migračních krizí dobrovolnické organizace a veřejná společnost. Důležitou roli na stabilním fungování KACPU měli dobrovolníci. Dobrovolní hasiči z celého Ústeckého kraje zajišťovali převážně logistiku, zásobování a veškeré pomocné práce. Dalšími subjekty, které se staraly o válečné uprchlíky, byly neziskové humanitární organizace, charity, Červený kříž a Člověk v tísni.

Pro potřeby této diplomové práce bude stručně popsána činnost organizace **Člověk v tísni – People in need** (dále jen PIN), která spadá do skupiny organizací zaměřujících se na humanitární pomoc s celosvětovým přesahem.

Jedná se o humanitární neziskovou organizaci založenou v roce 1992 Šimonem Pánkem a Jaromírem Štětinou ve spolupráci s Českou televizí. Za více jak 30 let existence pomáhal PIN ve více než 40 zemích po celém světě, včetně České republiky. Mezi

⁵¹ Usnesení vlády ČR č. 388 ze dne 22. května 2017

⁵² TRBOLA, Robert a Miroslava RÁKOCZYOVÁ. *Institucionální podmínky sociální integrace cizinců v ČR II., Role zaměstnání a vybraných institucí v procesu integrace.*, s. 80

nejčastější aktivity PIN je poskytování rozvojové a humanitární pomoci, vzdělávání veřejnosti, podpora lidských práv ve světě a sociální práce v České republice. Samozřejmě se PIN velkou měrou podílel i na řešení uprchlické krize v souvislosti s válkou na Ukrajině, například svou přítomností na KACPU v Ústí nad Labem.

PIN soustředil svou aktivitu na Ukrajinu již v roce 2014 na prvopočátku ozbrojeného konfliktu. Reakcí na ruskou agresi v únoru 2022 bylo zřízení projektu a sbírky SOS Ukrajina. Díky této sbírce přispěli dárci za první rok částkou 2,1 mld. Kč. V návaznosti na solidaritu přispívajících lidí se podařilo získat dalších 2,6 mld. Kč od institucionálních donorů se kterými PIN spolupracuje na společných projektech. Ve válkou zmítané Ukrajině působí skoro třisetčlenný tým lidí z PIN, který se podílí na opravách poničených domů a zdrojů energie, distribuci potravin, a hlavně pitné vody. Souběžně v České republice pomáhá válečným uprchlíkům s integrací, hledáním zaměstnání, škol a ubytování. V České republice PIN v prvních 12 měsících přímo pomohl skoro 40 000 jednotlivcům či rodinám, a v dalších skoro 224 000 případech spolu s dalšími 114 organizacemi pomohl finanční pomocí. Na pomoc v České republice vynaložil částku 107 000 000 Kč.⁵³

4.4 Institucionální pomoc uprchlíkům a migrantům

Na rozdíl od individuální pomoci je institucionální pomoc poskytována institucemi, či organizacemi a soustředí se na pomoc, podporu a obnovení původního stavu. Základním souborem institucionální pomoci je institucionální sektor, jehož prvky jsou institucionální jednotky. Tyto jednotky mohou být součástí buď vládního, nebo veřejného sektoru s obdobnými znaky.

Základními charakteristickými ukazateli institucionální jednotky je soustavné provádění finanční a ekonomické činnosti a hospodaření s vlastními aktivy a pasivy. Aktivity těchto jednotek mají zásadní vliv na řešení dopadů globální problematiky migrace.

Jedním ze základních zástupců institucionálního sektoru poskytujícím institucionální pomoc je **Evropská unie**. Občané Evropské unie vyjadřují solidaritu obyvatelům

⁵³ UKRAJINA: POMÁHÁME TADY I TAM - ČLOVĚK V TÍSNI. Dostupné z: <https://www.clovekvtsni.cz/co-delame/humanitarni-a-rozvojova-pomoc/ukrajina>.

Ukrajiny těmito bezprecedentními opatřeními:

- Humanitární pomoc
- Finanční a hospodářská pomoc
- Vojenská podpora
- Podpora v oblasti civilní ochrany
- Podpora při obnově demokratické Ukrajiny
- Přijímání uprchlíků prostřednictvím mechanismu dočasné ochrany
- Podpora při stíhání a vyšetřování válečných zločinů⁵⁴

EASO – Evropský podpůrný azylový úřad

V roce 2010 rozhodly orgány Evropské unie o zřízení Evropského podpůrného azylového úřadu (dále jen EASO) z důvodu řešení rostoucí azylové problematiky. Hlavním úkolem je podpora výkonu společného evropského azylového systému, pomoc s plněním mezinárodních závazků a podpora členských států s mimořádně zatíženým přijímacím a azylovým systémem.

Úřad EASO poskytuje různé formy podpory jako je například trvalá podpora formou proškolení v oblasti azylové problematiky. Specifická podpora je cílena na jednotlivé členské státy, které tuto podporu potřebují. Mimořádná podpora je cílena na členské státy, které podléhají vysokému tlaku v oblasti přijímacího a azylového systému. V nedávné minulosti šlo například o Řecko, Švédsko, Itálii a další. Podpora v oblasti informací a analýzy je určitým metodickým a statistickým vodítkem napříč celou EU. Podpora nečlenským zemím neboli, vnějšího rozměru společného evropského azylového systému, navazuje spolupráci s tzv. třetími zeměmi při budování regionálních programů na ochranu vytvářením kapacit.⁵⁵

Frontex

Evropská agentura pro pohraniční a pobřežní stráž se sídlem ve Varšavě, která zajišťuje zemím EU a Schengenského prostoru ochranu vnější hranice a bojuje proti přeshraniční trestné činnosti. Frontex byl zřízen v roce 2016 Nařízením EU 2016/1624 ze

⁵⁴ Reakce EU na invazi Ruska na Ukrajinu. Dostupné z: <https://www.consilium.europa.eu/cs/policies/eu-response-ukraine-invasion/>.

⁵⁵ Information and Analysis of Developments in Asylum. Dostupné z: <https://euaa.europa.eu/asylum-knowledge/information-and-analysis-developments-asylum>.

dne 14. září 2016 o Evropské pohraniční a pobřežní stráž Úř. věst. L251, 16.9.2016, s. 1, kterým nahrazuje původní agenturu zřízenou v roce 2004.

Frontex je agenturou EU a proto je financován z jejího rozpočtu a zeměmi přidruženými k Schengenu.

Mezi hlavní úkoly Frontexu patří:

- **Nasazení v terénu** – poskytování příslušníků donucovacích orgánů společně s letadly, plavidly a vybavením potřebným pro ochranu vnějších hranic, které vyžadují zvýšenou pomoc.
- **Vyhodnocení zranitelnosti** – opakované provádění kontroly připravenosti členských států a zemí přidružených k Schengenu odolat migračnímu tlaku na vnějších hranicích
- **Analyzování rizik** – analýza a následné sdílení trendů a rizik spojených s nelegální migrací a páčáním přeshraniční trestné činnosti na vnějších hranicích.
- **Inovace a výzkum** – spolupráce odborníků na vývoji nových technologií umožňujících efektivnější plnění potřeb orgánů hraniční kontroly.
- **Návratové operace** – pomoc členským státům s realizací návratů lidí, kteří pobývají neoprávněně na území Evropské unie. Kooperaci při zajišťování financování návratových operací.

Díky přímému nasazení v terénu a následné důkladné analýze dat identifikuje Frontex průběžně nejčastější migrační trasy. Migrační trasy představují toky uprchlíků do centrální Evropy a ostatních cílových zemí kam směřují. Evropská agentura Frontex registruje více migračních tras, ale v současné době (r. 2023) je směrem do centrální Evropy nejvíce vytižená zejména **Centrální středomořská a Západní Balkánská trasa**. Bohužel během zdolávání této náročné cesty přichází o život každoročně stovky migrantů. Tyto trasy využívají organizované skupiny převaděčů k páčání trestné činnosti nelegální migrace. Tyto skupiny pružně reagují na situace, kdy tranzitní země vydají opatření k zamezení nelegální migrace a odkloní trasu jiným směrem, nebo dokonce začnou hledat trasy nové.

Většina nelegálních migrantů zadržovaných na území České republiky absolvovala takzvanou Západobalkánskou trasu.

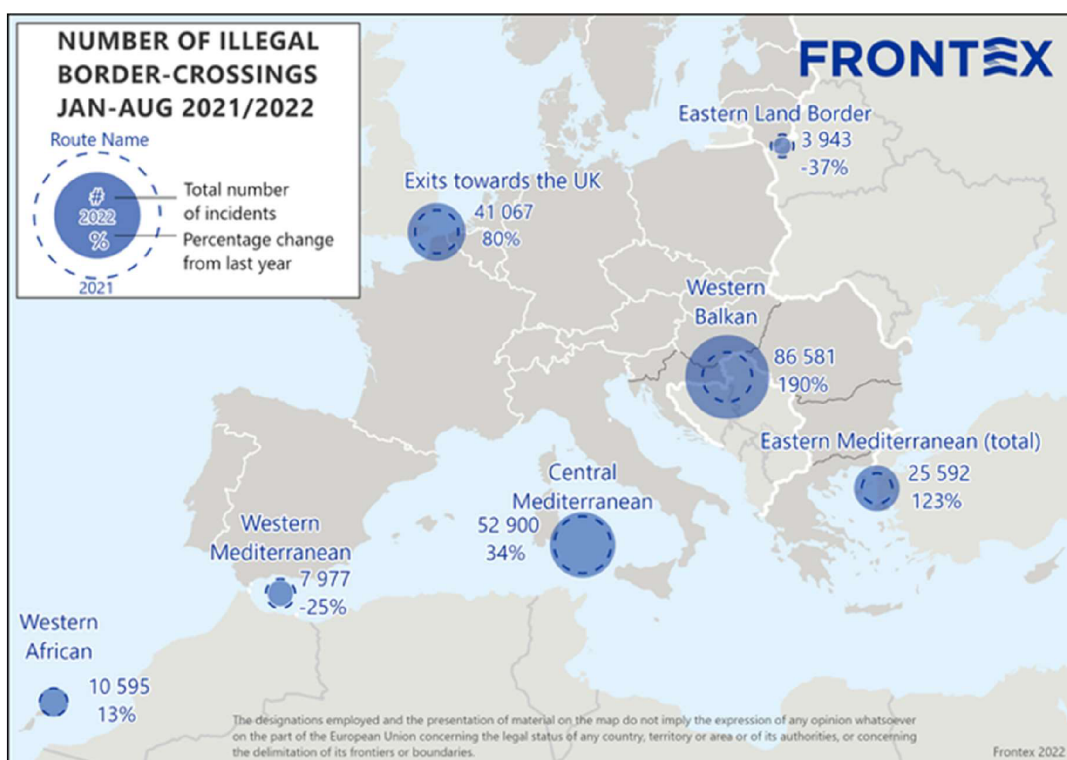
Vzhledem k bezpečnostní situaci v jednotlivých zemí může mít tyto podoby:

Zápoadobalkánská trasa: Sýrie – Turecko – Bulharsko – Srbsko – Maďarsko – Slovensko – Česká republika – Německo

Sýrie – Turecko – Řecko – Albánie – Makedonie – Srbsko – Maďarsko - Slovensko – Česká republika - Německo

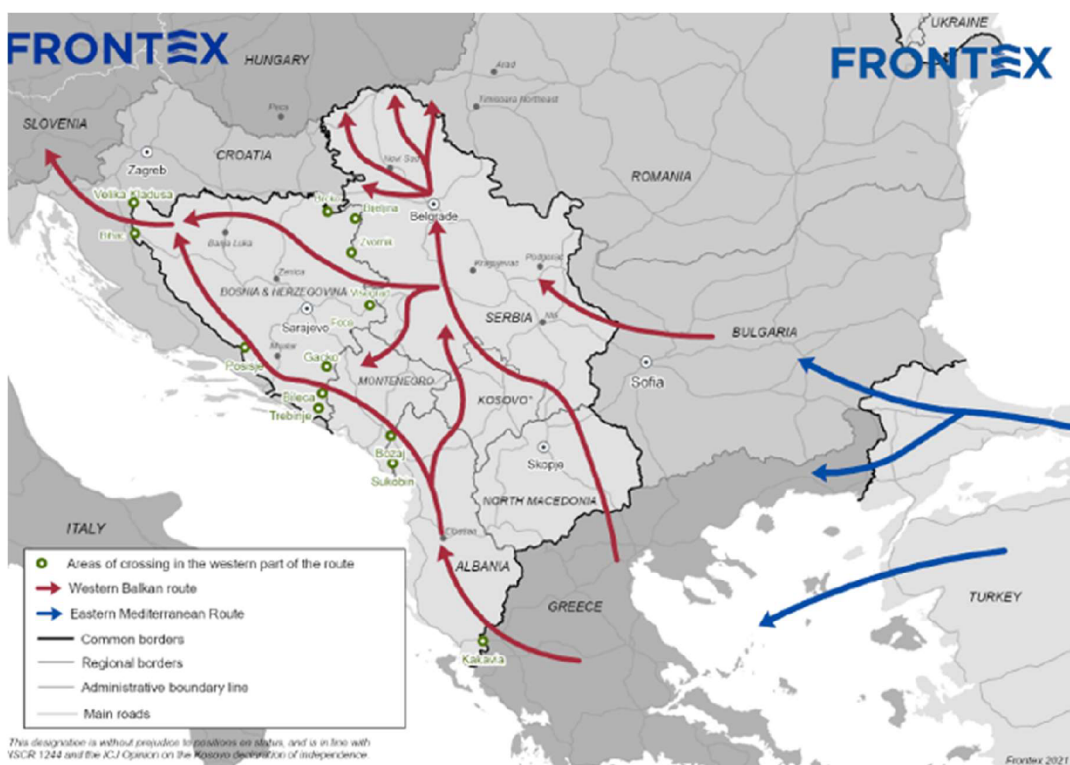
Pro úplnost je ještě potřeba doplnit další registrované a sledované toky využívané převaděči jako je **Západní středomořská trasa** a **Východní středomořská trasa**.

Obrázek 1 Hlavní migrační trasy leden–srpen 2021/2022

Zdroj: Frontex

Obrázek 2 Směry pohybu na migračních trasách

Zdroj: Frontex

4.4.1 Mechanismus dočasné ochrany

Institut dočasné ochrany vychází z práva EU a je upraven Směrnicí Rady o dočasné ochraně 2001/55/ES, o minimálních normách pro poskytování dočasné ochrany v případě hromadného přílivu vysídlených osob a o opatřeních k zajištění rovnováhy mezi státy při vynakládání v souvislosti s přijetím těchto osob a následky z toho plynoucími. V České legislativě tento mechanismus upravuje Zákon č. 65/2022 b., o některých opatřeních v souvislosti s ozbrojeným konfliktem na území Ukrajiny vyvolaným invazí vojsk Ruské federace, známý jako Lex Ukrajina.⁵⁶ Válečným uprchlíkům z Ukrajiny bylo nejdříve udělováno vízum za účelem strpění. Tato víza byla udělována do 21. března 2023. Po tomto datu se udělovala pouze víza dočasné ochrany a víza vydaná před datem 22. března byla automaticky v systému překlopena na statut dočasné ochrany. Tento statut umožňuje držitelům využívat nejzákladnějších práv, jako možnost legálně pobývat na území České

⁵⁶ Dočasná ochrana v České republice. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/soubor/docasna-ochrana.aspx>.

republiky, mít přístup k bezplatnému zdravotnímu pojištění, možnost vzdělávat se a mít přístup na trh práce v délce 150 dnů. Víza za účelem strpění neumožňovala volný vstup na trh práce a žadatel si musel hradit komerční zdravotní pojištění sám. Prodloužení dočasné ochrany lze provést po online registraci a žadatel se musí osobně dostavit na pracoviště MV OAMP, kde je mu vylepen nový vízový štítek. Zároveň musí žadatel opět požádat o prodloužení zdravotního pojištění.

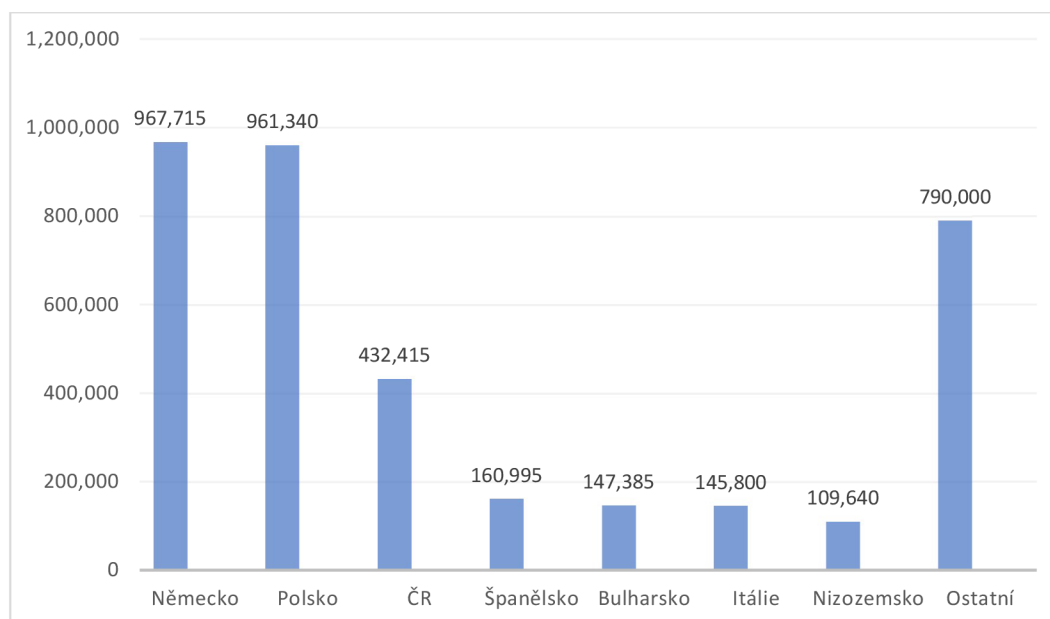
Od 24. února 2022 do 1. dubna 2023 bylo v České republice celkem uděleno 504 107 dočasných ochran. Zároveň k 1. dubnu Ministerstvo vnitra eviduje 325 742 s dočasnou ochranou na území v České republice. Z toho vyplývá, že přibližně jedna třetina žadatelů se vrátila zpět na Ukrajinu.⁵⁷ Česká republika v roce 2022 držela prvenství s nejvyšším počtem udělených dočasných ochran na počet obyvatel v celé EU.

V rámci EU bylo ke konci roku 2022 vydáno přibližně 5 000 000 dočasných ochran. Graf níže znázorňuje počty vydaných dočasných ochran v rámci členských zemí EU. Německo a Polsko se na tomto počtu podílí každý 25 %, Česká republika 11 %, Španělsko, Bulharsko a Itálie 4 %, Nizozemsko 3 % a ostatní státy eurozóny dohromady tvoří 21 %.⁵⁸

⁵⁷ V České republice je aktuálně 325 tisíc uprchlíků z Ukrajiny. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/v-ceske-republice-je-aktualne-325-tisic-uprchliku-z-ukrajiny.aspx>.

⁵⁸ Dočasná ochrana v České republice. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/soubor/docasna-ochrana.aspx>.

Graf 6 Podíl zemí EU na počtu aktivních držitelů dočasné ochrany

Zdroj: Eurostat Vlastní zpracování

4.5 Národní a krajské asistenční centrum pomoci Ukrajině

Zřízení Krajských asistenčních center pomoci Ukrajině (dále jen KACPU) byl krok české vlády, kterým komplexně řešila ubytování, pobytový režim a humanitární pomoc válečným uprchlíkům z Ukrajiny, kteří v České republice našli azyl před ruskou agresí. Celkem bylo zřízeno 16 poboček KACPU napříč kraji. Centrálním a nadřazeným orgánem poboček KACPU je Národní asistenční centrum pomoci Ukrajině (dále jen NACPU).

Dislokace NACPU:

Praha – je součástí Ústředního krizového štábu České republiky

Složení NACPU:

- Hasičský záchranný sbor České republiky
- Armáda České republiky
- Správa uprchlických zařízení
- Policie České republiky
- Odbor azylové a migrační politiky MV ČR

Hlavní úkoly a kompetence NACPU:

- Řízení KACPU
- Převaha osob a materiálu na národní úrovni
- Přerozdělování osob do ubytovacích zařízení na národní úrovni
- Skladování humanitární pomoci a materiálu na národní úrovni
- Řízení poskytnuté humanitární pomoci do zahraničí
- Vypracování situačních zpráv

Na úrovni krajů byla zřizována KACPU. Tyto tzv. hotspoty měla za úkol na jednom místě zajistit uprchlíkům ubytování, zdravotní pojištění, registraci, zavedení do evidence úřadu práce, zajištění poskytnutí humanitární pomoci a přístup k důležitým informacím.

Dislokace KACPU v rámci ČR:

· Planá	Jihočeský kraj
· Brno	Jihomoravský kraj
· Karlovy Vary	Karlovarský kraj
· Hradec Králové	Královéhradecký kraj
· Liberec	Liberecký kraj
· Ostrava	Moravskoslezský kraj
· Olomouc	Olomoucký kraj
· Pardubice	Pardubický kraj
· Plzeň	Plzeňský kraj
· Praha	Praha
· Příbram, Mladá Boleslav, Kutná Hora	Středočeský kraj
· Ústí nad Labem	Ústecký kraj
· Jihlava	Kraj Vysočina
· Zlín	Zlínský kraj

Složení KACPU:

- Hasičský záchranný sbor
- Odbor azylové a migrační politiky MV ČR
- Policie České republiky
- Úřad práce
- Zdravotní pojišťovny
- Dobrovolnické centrum

Kompetence KACPU:

- Zajištění ubytovacích kapacit
- Zajištění nezbytné péče osobám na území kraje
- Zajištění skladování humanitární pomoci
- Převaha osob a materiálu
- Přerozdělování osob do ubytovacích zařízení
- Vypracování situačních zpráv

Základní činnosti na KACPU:

- Prvotní psychosociální screening
- Tlumočení
- Registrace uprchlíků v databázi OAMP a PČR
- Registrace v databázi úřadu práce
- Registrace v databázi zdravotní pojišťovny
- Zajištění ubytování
- Poskytnutí informací
- Zajištění humanitární pomoci
- Zajištění ostatních potřeb (OSPOD, lékařská péče)
- Zajištění přepravy do ubytovacích prostor

4.5.1 KACPU v Ústí nad Labem

V Ústeckém kraji bylo KACPU zřízeno dne 3. března 2022 na adrese Ústí nad Labem, Hoření 13 v prostorech Univerzity Jana Evangelisty Purkyně. Tento tzv. hotspot byl zřízen Ústeckým krajem a HZS Ústeckého kraje ve spolupráci

s Univerzitou Jana Evangelisty Purkyně, statutárním městem Ústí nad Labem, Krajskou zdravotní, a.s., Metropolnet, a.s. a dalšími partnery.

Nepřetržitý provoz KACPU zajišťoval prvotní registraci, zajištění ubytování a zajištění pomoci válečným uprchlíkům z Ukrajiny. V závislosti na počtu odbavených válečných uprchlíků se měnila provozní doba KACPU.

- 3.3.2022 – 31.3.2022 24/7
- 1.4.2022 – 30.4.2022 Po – Ne 8 – 20 hod.
- 1.5.2022 – 30.6.2022 Po – Ne 8 – 16 hod.
- 1.7.2022 – 31.8.2022 Po – Pá 8 – 16 hod.
- 1.9.2022 – 29.3.2023 Po, St, Pá 8 – 16 hod.
-

S ohledem na velký počet uprchlíků žádajících o pomoc především v měsíci březnu 2022 sloužilo na KACPU 11 policistů OCP přes den a 4 policisté OCP v noci. 29.3.2023 byl provoz KACPU ukončen. Na základě změny zákona Lex Ukrajina V je řízení KACPU od 1. dubna 2023 převedeno z krajů na ministerstvo vnitra. V současné době je registrace uprchlíků a přidělování nouzového ubytování v gesci OAMP na adrese Berní 2261/1, Ústí nad Labem 400 01. Ústecký kraj zaplatil za více jak roční fungování KACPU zhruba 5 milionů korun.

4.5.2 Statistiky KACPU v Ústí nad Labem

Zařazení této podkapitoly je velmi důležité pro vykreslení nelehké situace, v jaké se ocitali nejen migranti, ale také poskytovatelé pomoci na KACPU. Na základě uvedených dat si lze představit pod jakým tlakem osoby sloužící na KACPU museli vykonávat svou práci a na jaké limity během služby naráželi. Jak již bylo zmíněno v předchozí kapitole prošlo KACPU za více jak rok přes **22 500** osob. Autor práce měl možnost jako zaměstnanec sloužící na KACPU získat data ohledně počtu odbavených uprchlíků, udělených a neudělených víz a počtu policistů, kteří se podíleli na plynulém chodu KACPU. Tyto statistiky byly zpracovány analytiky odboru cizinecké policie KŘP ÚL v Ústí nad Labem.

Počet sloužících osob byl zmíněn v podkapitole výše. Na základě statistických údajů bylo pracovníky OCP od 4.3.2022 do 21.3.2022 vydáno **7247** víz za účelem strpění a od 22.3.2022 do 31.12.2022 bylo vydáno **9134** víz dočasné ochrany. Celkem bylo tedy

pracovníky OCP od 24.2. do 31.12.2022 vydáno **16381** víz, a to vše v situaci, kdy od června 2022 dramaticky narůstala tranzitní nelegální migrace na území České republiky a v září 2022 došlo k znovuzavedení ochrany státní hranice se Slovenskem.⁵⁹

4.6 Analýza výzkumu za pomoci polostrukturovaných rozhovorů

4.6.1 Zřízení KACPU v Ústí nad Labem

Pracoviště KACPU pro Ústecký kraj bylo otevřeno 3. března 2022 v budově města Ústí nad Labem, kterou využívá i Univerzita Jana Evangelisty Purkyně. Hlavním cílem tohoto „hotspotu“ byla centralizace evidence a institucionální pomoci válečným uprchlíkům z Ruskem okupované Ukrajiny.

„Odpoledne svolal vedoucí poradu a oznámil nám, že příští týden se musí otevřít KACPU v budově, kde sídlí univerzita. Nevědělo se přesně kdy se bude otevírat, takže to znamenalo, že se na tom bude muset pracovat i o víkend. Bylo potřeba zřídit datové sítě a vybavit budoucí pracoviště počítačema.“⁶⁰

Podobnou situaci lze označit v novodobých dějinách jako bezprecedentní. Zasedal krizový štáb Ústeckého kraje, který byl složen ze zástupců členů Ústeckého kraje, Statutárního města Ústí nad Labem, Krajského ředitelství policie Ústeckého kraje, Hasičského záchranného sboru Ústeckého kraje a Krajského vojenského velitelství. Rozhodnutí a realizace musela přijít velmi rychle s očekávaným přílivem válečných uprchlíků z Ukrajiny.

„O tom, že budu fungovat na KACPU jsem se dozvěděl telefonicky den před otevřením. Asi do tří hodin ráno jsme s kolegou řešili nějaké organizační věci, ale v podstatě jsme vařili z vody. Najednou jsem seděl spolu se spoustou lidí, kteří měli

⁵⁹ Umožňuje § 12 odst. 1 zákona č. 191/2016 Sb., o ochraně státních hranic ČR a o změně souvisejících zákonů

⁶⁰ Rozhovor s informátorem IP

pomáhat na KACPU v tělocvičně na UJEP, kde mluvili zástupci organizací včetně pana hejtmana. V tu chvíli nikdo nevěděl, co nás čeká a na jak dlouho. ⁶¹

„Byla jsem vybrána z pracovníků OAMP Ústí nad Labem jako vhodný kandidát ve vedení KACPU. Bylo mi to nabídnuto stylem chceme, abys to vedla a když jsem se zeptala, zda si to můžu rozmyslet, odpověď zněla ne. Tudiž jsem nabídku přijala. Nedokázala jsem si představit, co vše to bude obnášet a díky vzniklé situaci mi na tuto otázku nebyl ani nikdo z nadřízených schopen odpovědět. ⁶²

„Práce na KACPU byla prováděna v rámci mého zaměstnání u HZS dle rozkazů nadřízených služebních funkcionářů. ⁶³

První uprchlíci byli na KACPU přijati 4. března 2023. Primárně jim bylo sháněno ubytování, které bylo důležité pro udělení víza za účelem strpění. Z důvodu velkého množství žadatelů o vízum byl zřízen provizorní vyvolávací systém, podle kterého byli uprchlíci odbavováni. Čekajícím žadatelům byla poskytnuta strava, možnost odpočinku, materiální vybavení, zdravotnická a psychologická pomoc.

„Hned po tom, co dorazili první uprchlíci jsem zjistila, že nás zradila technika. Budova se začala plnit lidma a my jsme nebyli schopni nikoho odbavit, tak to bylo na lidech z ciziny. Naštěstí nám pomohli ajťáci od policie. Tomu se říká křest ohněm. ⁶⁴

Budova se začala zaplňovat a stále přijížděli noví a noví lidé. Někteří přijížděli autobusy, další přivezli hasiči třeba z nádraží a někteří dorazili vlastním autem. Za první den bylo OCP vydáno 290 víz za účelem strpění. Doba odbavení jednotlivých žadatelů se lišila v závislosti na tom, jak rychle bylo sehnáno ubytování a jakým způsobem procházel žadatel databázemi. Někteří lidé už měli sehnané ubytování přes známé nebo rodinu, což mohlo celý proces urychlit.

⁶¹ Rozhovor s informátorem 3D

⁶² Rozhovor s informátorem 1O

⁶³ Rozhovor s informátorem 3H

⁶⁴ Rozhovor s informátorem 1O

„Měla jsem první směnu na KACPU. Celý den chodili lidi, které jsme lustrovali a vydávali jsme jim víza. Měli jsme jednu místnost na jídlo, která sloužila zároveň jako sklad potravin a v té tělocvičně co jsme pracovali bylo také strašně málo místa. Nedalo se pořádně větrat a v těch rouškách to bylo opravdu něco. Byli jsme tam namačkani jako sardinky. Naštěstí, když jsem šla na další směnu už bylo pracoviště přestěhované do patra, kde bylo mnohem více prostoru a dalo se větrat.“⁶⁵

4.6.2 Identifikace aktérů poskytování pomoci na KACPU

Největší personální zastoupení na KACPU patřilo Policii ČR. Příslušníci OCP měli na starost lustraci občanů žádajících o vízum a samotné vydávání víz. Dále pracovníci PČR tlumočili, obsluhovali krizovou a informační linku, poskytovali psychologickou pomoc a zajišťovali provoz výpočetní techniky. V nestandardních situacích byli osloveni příslušníci SKPV a SPJ.

„Měl jsem na starost fungování tiskáren na vízové štítky a vše s tím spojené. První týdny se to vychytávalo a práce s tím bylo dost. Když už jsme to měli vychytané, tak jsem pomáhal fotil uprchlíky a fotky rozdělával na jednotlivá stanoviště, kde se vydávali víza. Samozřejmě pokud potřeboval kdokoliv s něčím pomoci v rámci IT, nebo cokoli jiného, tak nebyl problém.“⁶⁶

„Na infolince se nás střídalo asi pět. Ze začátku neskutečněj frmol. Každou chvíli se něco aktualizovalo a měnila se pravidla. Spoustu věcí jsem musela neustále ověřovat na OAMP, u hasičů a na cizině. Volali nám často lidi, kteří mluvili jenom ukrajinsky. Pak musel pomáhat tlumočnick. Hodně se opakovaly otázky ohledně ubytování, víz a všelijakých podpor.“⁶⁷

⁶⁵ Rozhovor s informátorem 2P

⁶⁶ Rozhovor s informátorem 1P

⁶⁷ Rozhovor s informátorem 3P

„Vydávali jsme lidem se zajištěným ubytováním víza. Samozřejmě vždy až po lustraci. Normálně tuhle činnost nevykonávám, ale nějaký problém to nebyl. Samozřejmě tam musí být určitá znalost migrační problematiky. Pokud jsme si s něčím nebyli jistý, tak nám poradil náš velitel, nebo vedoucí z OAMP. Člověk se do toho dostal celkem rychle. Opakovalo se stále to stejné. Těch výjimečných případů jsem zaznamenala opravdu minimum.“⁶⁸

„Na KACPU jsem pracoval jako tlumočnick pro ruský jazyk, měl jsem na starosti ruskojazyčné uprchlíky z Ukrajiny. Práce byla obtížná především ze začátku, první dva týdny, jak fyzicky, tak především psychicky, velké psychické zatížení. Za jednu směnu tlumočnick zpravidla odbavil 40–60 osob. Hodně uprchlíků bylo po zážitcích z války ve stresu, zejména matky s malými dětmi a senioři. Vzhledem k tomu, že tlumočnick byl vlastně první osoba, která se dokázala s uprchlíky domluvit, dosti často tito uprchlíci cítili potřebu se vypovídat.“⁶⁹

Další složkou, která se významně podílela na chodu KACPU byli pracovníci OAMP. Jedná se o zaměstnance Ministerstva vnitra, kteří jsou v současné době nejvíce vtaženi do problematiky posuzování a vydávání víz cizincům. Z tohoto důvodu se s nimi nejvíce konzultovaly nejasné situace ohledně vystavování potřebných dokladů. OAMP Ministerstva vnitra byl primárně tou složkou státu, která měla vydávat víza za účelem strpění a následně dočasnou ochranu. Vyhlášením nouzového stavu z důvodu zvládnutí migrační a uprchlické krize ze dne 3. března 2023 byla pravomoc vydávání víz přenesena i na pracovníky Policie České republiky.

„Naše náplň práce byla a je vydávání dočasné ochrany občanům Ukrajiny a jejich rodinným příslušníkům přicházejícím z Ukrajiny po vpádu Ruských vojsk. Na začátku se vydávala dočasná ochrana všem občanům Ukrajiny, dle Zákona LEX Ukrajina č. 65/2022 ze dne 21. března 2022, který vstoupil v platnost od 1. dubna 2022 se začala dočasná ochrana vydávat cizincům, kteří pobývali k 24. únoru 2022. Dále tato kategorie zahrnovala také občany Ukrajiny, kteří území Ukrajiny opustili dříve a na základě

⁶⁸ Rozhovor s informátorem 2P

⁶⁹ Rozhovor s informátorem 3P

bezvízového pobytu nebo krátkodobého víza vstoupili na území států Schengenského prostoru a ke dni 24. února 2022 pobývali na území států Schengenského prostoru stále oprávněně v rámci bezvízového pobytu nebo na základě krátkodobého víza. “⁷⁰

„Na KACPU jsem pracovala prakticky po celou dobu jeho fungování souběžně s krajským pracovištěm OAMP v Ústí. Takže asi rok života. Naším úkolem bylo posouzení objektivních podmínek pro udělení víza žadatelům z Ukrajiny. Toto vízum je pro uprchlíky důležité pro snadnější přístup k práci, lékařské pomoci, dětem ke vzdělání, a hlavně k povolení pobytu. “⁷¹

„Někdy na konci března 2022 byl rozeslán na studentský email leták, kde žádal OAMP o pomoc studenty UJEP s obsazením míst pro vydávání víz na KACPU. Bylo nás přijato asi 20 studentů a podle potřeby jsme se ve službách střídali. Byla to pro mě velká zkušenost. Jednak mi byla uznána praxe pro studium a dále jsem měla dobrý pocit z toho, že jsem mohla pomoci prchajícím lidem před válkou. “⁷²

Záchranný hasičský sbor Ústeckého kraje byl ústředním a velícím orgánem na KACPU. Velitel směny HZS ÚK byl zároveň velitelem KACPU. Hlavním úkolem HZS ÚK byla práce v systému HUMPO určeném pro databázi ubytování ukrajinských uprchlíků. Mít zajištěné ubytování byla jedna z podmínek pro vydání příslušného víza. Dílčím úkolem byla interní a externí komunikace s příslušnými orgány a vytváření každodenních statistik ohledně počtu ubytovaných a vydaných víz za celé pracoviště KACPU. Hasičský záchranný sbor České republiky je vlastníkem stále aktivního webu nasiukrajinci.cz, který je určitým rozcestníkem pro válečné uprchlíky z Ukrajiny a současně pro poskytovatele pomoci.⁷³

„Většinou jsme sloužili ve třech lidech. Náš velitel byl vždy současně velitelem za celé KACPU a řešil jeho chod a organizační zajištění. My jsme měli na starosti převážně zajištění ubytování uprchlíků. Pokud nastal nějaký problém, tak ho řešil velitel. “⁷⁴

⁷⁰ Rozhovor s informátorem 1O

⁷¹ Rozhovor s informátorem 3O

⁷² Rozhovor s informátorem 2O

⁷³ Nasiukrajinci.cz [online]. Dostupné z: <https://www.nasiukrajinci.cz/cs/>.

⁷⁴ Rozhovor s informátorem 3H

„Přidělovali jsme ubytování uprchlíkům. Bez ubytování nedostali vízum. Kraj zřídil portál, ve kterém byl veden seznam nabízených kapacit ubytovacích prostor. Takže převážně administrativa spojená s telefonováním ubytovatelům. Někdy šlo vše hladce a někdy se to pořádně zamotalo.“⁷⁵

Další skupinou, která byla součástí KACPU byli zástupci pojišťoven, bank a úřadu práce. Tito zástupci nefungovali po celou dobu existence KACPU. Jednalo se převážně o doplňkové služby formou konzultací, nebo si tuto agendu mohl žadatel vyřídit až později v rámci svého bydliště.

„Nabídka pracovat KACPU přišla velmi nečekaně, ale vhod. Měla jsem velkou potřebu nějak pomoci uprchlíkům. Brigádu nabízela pojišťovna, kde pracuje moje dcera. Neváhala jsem ani chvíli. Měla jsem za úkol registrovat uprchlíky do systému veřejného zdravotního pojištění a poskytovat informace ohledně lékařské péče. Na KACPU jsem pracovala prakticky od začátku do posledního dne fungování.“⁷⁶

„První den jsme postavili stánek a rovnou nám paní, která je přímo zaměstnaná v pojišťovně zřizovala přístupy a vysvětlovala nám vše potřebné. Bylo to doslova za pochodu. Byli jsme tam všichni brigádníci, jen v případě, že byla nějaká výrazná změna, nebo někdo nemohl, tak přijel kmenový zaměstnanec pojišťovny. Byla to moje první brigáda a hned takovej mazec.“⁷⁷

Poslední identifikovanou skupinou osob, které se podíleli na pomoci ukrajinským uprchlíkům na KACPU jsou pracovníci neziskových organizací. Skupiny tohoto charakteru působí v České republice již od roku 1989. Tato skupina byla asi nejrozmanitější. Jednalo se o pracovníky charity, Červeného kříže, dobrovolných sdružení a také jednotlivců z řad veřejnosti. Převážně se starali o humanitární pomoc, podporu uprchlíků, tlumočení a pomoc při zajišťování základních potřeb.

⁷⁵ Rozhovor s informátorem 1H

⁷⁶ Rozhovor s informátorem 1Ú

⁷⁷ Rozhovor s informátorem 2Ú

„Na KACPU jsem pomáhal hned od prvního dne. Měl jsem na starosti zajišťování ubytování uprchlíkům. Byl jsem tam asi pět měsíců prakticky každý den.“⁷⁸

„Do Česka jsem dorazila z Ukrajiny se synem v dubnu 2022. Prošli jsme KACPU jako uprchlíci a v září jsem se dostala přes dobrovolnické centrum na KACPU jako tlumočnice. Mám vystudované na Ukrajině jazyky. Nemohla jsem sehnat práci a tady jsem mohla pomáhat krajanům a zároveň si zlepšovat češtinu.“⁷⁹

4.6.3 Institucionální pomoc na KACPU

Mezi institucionální pomoc můžeme zařadit v podstatě všechny činnosti, které se na KACPU odehrávaly. Pomoc byla iniciována veřejným, ale i soukromým sektorem pod vedením různých organizací. Pomoc také přicházela od jednotlivců, ta však není předmětem analýzy této práce.

„Lidé, co dorazili bývali dost unavení. Opravdu se jim ulevilo, že mají nějaké zázemí, kde si mohou odpočinout a až na ně přijde řada, dostanou víza a budou se moct někde ubytovat. Rozdávali jsme jim jídlo, bylo dokonce i ukrajinské, co nám sem vozili lidi. Dále jsme jim poskytovali materiální pomoc. Kočárky pro děti, autosedačky, oblečení. Někdy jsme měli nějakých věcí přebytek a dalších byl zase nedostatek. Museli jsme to nějak korigovat. Lidé nám volali a ptali se, co je konkrétně potřeba.“⁸⁰

„Hodně jsem s uprchlíky hovořil. Byli tací, kteří propluli KACPU takřka bez povšimnutí. Pote, co dostali vízum, odjeli neznámo kam. Většina z nich se ale aktivně doptávala na nabídku práce a na jakýkoliv zdroj příjmů. Tito lidé byli na jakékoliv pomoci doslova závislí.“⁸¹

⁷⁸ Rozhovor s informátorem 3D

⁷⁹ Rozhovor s informátorem 2D

⁸⁰ Rozhovor s informátorem 1D

⁸¹ Rozhovor s informátorem 3P

Velmi mě překvapilo, když se někdo z uprchlíků po nějaké době vrátil a přinesl nám nazpět třeba kočárek, nebo autosedačku z důvodu, že už jí nebude z nějakého důvodu potřebovat a že ještě může posloužit někomu jinému. ⁸²

4.6.4 Limity osob poskytující pomoc válečným uprchlíkům na KACPU

Každý z poskytovatelů pomoci zastával v soukollí KACPU určitou funkci. Jednotlivé činnosti byly různě náročné, ale všechny beze sporu důležité. Každý člověk je osobnost a okolní vlivy mohou působit na jednotlivce různorodě. To, co je pro někoho rutina a běžný stav, může jinému činit obtíže.

„Z počátku byla práce náročná zejména fyzicky. Velké množství uprchlíků, náročné rozložení služeb a hlavně nevhodné hygienické podmínky. Prakticky dvě společné toalety vedle kamrlíku na jídlo pro všechny složky, které pracovaly na KACPU, mi přišly dost málo. ⁸³

„Vše bylo dělané hodně narychlo, z tohoto důvodu byly původní prostory KACPU nevyhovující. Byli jsme tam všichni pohromadě policie, OAMP, hasiči, tlumočníci, uprchlíci. V té tělocvičně to bylo opravdu hodně náročné, strašný hluk, zmatek a žádný čerstvý vzduch. Pociťovala jsem celkem velký tlak na mou osobu. Dohlížela jsem na naše lidi, tak i na policisty, jelikož se systémem, ve kterém pracujeme nemají zkušenosti, protože v tom systému pouze vyhledávají během své standardní činnosti, ale nevydávají víza. ⁸⁴

„Ze začátku jsme celkem bojovali s technikou. Trvalo nějakou dobu, než jsme vychytali všechny mouchy. To na mě působilo celkem depresivně. Další limitující věc pro mě osobně byl čas strávený na KACPU. Sloužil jsem pomalu obden dvanáctky a pak jsem musel dohánět práci ve svém zaměstnání. Na KACPU jsem sloužil i o víkendech a v tu dobu jsem ještě studoval vejšku. Tak jsem trochu bojoval i s učením na zkoušky.

⁸² Rozhovor s informátorem 1D

⁸³ Rozhovor s informátorem 2H

⁸⁴ Rozhovor s informátorem 1O

Ale jednou jsem byl u toho, když to psychicky nezvládla jedna tlumočnice. Byla tam první den, a když viděla ty davy lidí, kteří skoro nic neměli a asi po tom, co jí říkali, se prostě psychicky zhroutila. Zavolal jsem jí psychologa a pak ji musela odvézt rychlá. Už jsem ji na KACPU nikdy neviděl“⁸⁵

„Byl jsem jako mezi mlýnskými kameny. Musel jsem tam být a zároveň po mě šéf šlapal kvůli mojí občanské práci. To jsem celkem dost pocítoval jako tlak. Pak jsem cítil trochu zklamání z toho, že jsem měl přidělovat nějaké ubytovací kapacity, které ve skutečnosti neexistovaly. To jsem zjistil až déle. A asi poslední věc, která mi byla dost nepříjemná, když jsem sjednával ubytování pro ukrajinské Romy v Bilině. Musel jsem tam jet osobně a setkat se tam s nějakým člověkem, kterého jsem nikdy neviděl a nic jsem o něm nevěděl. Bylo to takové vybydlené sídliště. Neměl jsem z toho vůbec dobrý pocit.“⁸⁶

„První dny na KACPU byly pro mě velmi rozporuplné. V mysli se mi vracely vzpomínky na dobu, kdy jsem tu také čekala na pomoc. Že tu budu pomáhat já, mě v tu chvíli vůbec nenapadlo. Nějakou dobu se mi ty vzpomínky vracely, ale pomoc našim lidem byla pro mě silnější a už jsem pak na to nemyslela.“⁸⁷

„Trochu pod tlakem jsem se cítila v situacích, když trvalo delší dobu sehnat lidem ubytování. Tím myslím třeba hodinu, nebo dvě. Bez přiděleného ubytování nemohli dostat vízum a celé to soukolí se zastavilo. Policisté, OAMP čekali a nemohli nic dělat. Přitom tam čekalo velké množství uprchlíků. To bylo bohužel v situaci, kdy žádný z nich neměl zajištěné ubytování a nemohl se vzít na víza nikdo jiný.“⁸⁸

„Aby mohli plynule fungovat hasiči, policisté a OAMP, tak jsme si museli vypracovat svůj vlastní systém, kterým jsme uprchlíky určitým způsobem rozlišovali. Vytvořili jsme jim formuláře, které vyplňovali a takový provizorní vyvolávací systém. Dávali jsme jim barevné papírky s čísly a podle barvy jsme věděli, jestli mají zajištěné ubytování, jestli mají děti a tak dále. Takže jsme museli stále nějak improvizovat, aby jim mohla být plynule

⁸⁵ Rozhovor s informátorem 1P

⁸⁶ Rozhovor s informátorem 3D

⁸⁷ Rozhovor s informátorem 2D

⁸⁸ Rozhovor s informátorem 3H

vydávána víza. Často se však stávalo, že se měnily určitá zásadní pravidla, informace se k nám nedostaly a nastávaly chaotické situace. “⁸⁹

4.6.5 Mimořádné situace na KACPU

Jak už bylo zmíněno, prošlo KACPU asi 22 500 válečných uprchlíků z Ukrajiny. Při takovémto počtu lidí by byl zázrak, kdyby nedošlo k nějakým mimořádným situacím nebo konfliktům. Navíc se tam spolu stříetávali lidé, kteří by za normálních okolností nepřišli do kontaktu. Jedni přijížděli luxusními vozy a jiní zase dorazily vlakem nebo autobusem prakticky bez prostředků. Navíc se zde potkávali lidé s rozdílnými pohledy na probíhající válečný konflikt.

„Už ani nevím, kdo mě tenkrát oslovil. Nějakému mladému muži byla odcizena bunda, ve které měl doklady a snad i finanční hotovost v dolarech. Jestli prý je objekt nějakým způsobem monitorován a dal by se ze záznamu dohledat pachatel. Vevnitř žádné kamery nebyly. Nakonec na venkovních kamerách byla vidět starší žena, která si nesla tu bundu, a ještě navíc odcházela s nějakou přikrývkou, která tam byla k dispozici pro všechny. Po pár dnech snad byla zadržena někde v Mostě. Bohužel i takové případy hyenismu se dějí.“⁹⁰

Postupem času byly hlášeny na informační linku různá oznámení, jak je zacházeno s uprchlíky v místech, kde byli ubytováni. V těchto případech byly vysílány kontroly do ubytovacích prostor a při zjištění pochybení nebyla možnost v těchto objektech dále ubytovávat. Bohužel se někdy stávalo, že Ukrajincům někdo z ubytovatelů odebral doklady, což je nepřipustné. Tyto případy byly vždy prošetřovány Policií České republiky. Od určité doby sloužili na KACPU příslušníci služby kriminální policie a vyšetřování, kteří v utajení dohlíželi na to, aby nebylo započato páchání trestné činnosti již na KACPU nějakými organizovanými skupinami.

„Stále častěji se začali na KACPU objevovat lidé, kteří buď přiváděli skupinky uprchlíků, nebo se pohybovali po baráku a oslovovali různé lidi. Nebyli to dobří lidé.“

⁸⁹ Rozhovor s informátorem 1D

⁹⁰ Rozhovor s informátorem 1P

Dokonce obtěžovali i mladé ženy. Hlásili jsme to na policii. Dali chvíli pokoj, nebo se zase objevili jiní. Bohužel jim asi často lidé v nouzi naletěli a bůh ví, co pak s nimi bylo a jestli je nepřipravili o všechny peníze. Bylo to opravdu hrozné, když prcháte před zlem a něco jiného se vám děje v zemi, kde se neválčí.“⁹¹

„Měl přijet nějaký větší počet Ukrajinských Romů. Byla přijata určitá bezpečnostní opatření v podobě dohledu členů Speciální pořádkové jednotky. Byly to matky s dětmi. Děti byly sice dost živé, ale dorazil s nimi jeden pán, který uměl česky. Perfektně to koordinoval a když bylo třeba děti usměrnit, tak buď přímo on, nebo přes matku situaci uklidnil. Takže se nakonec ukázalo, že byla zvýšená opatření bezpředmětná.“⁹²

V průběhu uprchlické krize také docházelo operativně ke změně pravidel pro vydávání víz válečným uprchlíkům. Do 21. března 2022 byla vydávána víza za účelem strpění. Po tomto datu se vydávala jen víza dočasné ochrany. Zároveň docházelo k novelizaci Lex Ukrajina – zákona, který reagoval na ruskou agresi.

„Na infolinku volala nějaká paní, že její otec leží někde v hospici v Litoměřicích, je těžce nemocný a jeho stav bude neměnný. Bylo potřeba mu vydat vízum a zřídit zdravotní pojištění kvůli zdravotní péči. Jednalo se v tu dobu o první případ tohoto typu. Zjišťovala jsem to docela dost dlouho. Nakonec padlo rozhodnutí, že mu vízum bude vydáno na základě plné moci, kterou dcera přivezla i doklady. Byla jsem ráda, že to nakonec takhle dopadlo.“⁹³

Třetí plochou mezi uprchlíky mohla být i skutečnost s identitou těchto občanů. Mimo rodilých Ukrajinců procházeli KACPU také ruskojazyční uprchlíci z Ukrajiny. Jednalo se o Ukrajinské státní příslušníky, kteří byli rodilí Rusové, převážně občané bývalého Svazu sovětských socialistický republik, kdy tyto Rusové po rozpadu Sovětského svazu zůstali na Ukrajině a obdrželi ukrajinské občanství.

⁹¹ Rozhovor s informátorem 2D

⁹² Rozhovor s informátorem 3P

⁹³ Rozhovor s informátorem 2P

„V naprosté většině byli skromní, někdy až pokorní, slušní, vděční za pomoc a také poměrně velice dobře vzdělaní. Nebyl problém s nimi pracovat. Rovněž s ukrajinskými uprchlíky z oblasti Ukrajiny, kde se nebojuje, nebyly žádné závažnější problémy. Vyskytly se však případy, kdy se rodili Ukrajinci chovali neadekvátně, v jednotkách případů panovačně, v jednom případě i arogantně, nadřazeně a povýšenecky a poskytnutou podporu považovali za samozřejmost a povinnost.

Přistoupila ke mně jako k tlumočnickovi žena ve věku cca 40 let a zvýšeným hlasem mi řekla, že je Ukrajinka, že přijela z Kyjeva, kde pracovala na velvyslanectví a at' jí okamžitě vyřídím všechny potřebné náležitosti. Slušně a klidně jsem jí odpověděl, že to udělám, ale že bude muset nějakou dobu čekat, protože na vyřízení čekají matky s dětmi a staří lidé, at' se mezitím posadí a počká, až na ni přijde na řadu. Jakmile se posadila, pronesla na mou adresu velmi vulgární poznámku a zřejmě si myslela, že to neslyším, nebo nevím, co to znamená.“⁹⁴

„Celkem často se nám při tlumočení stávalo, že nás Ukrajinci upozorňovali, že je nevhodné, když my jako Ukrajinky mluvíme Rusky. Bylo to dost nepříjemné. Nějací lidé nám to dávali najevo dost důrazně.“⁹⁵

Počáteční nápor přílivu uprchlíků na KACPU probíhal v období, kdy ještě nebyla plně pod kontrolou epidemie Covid-19 a nebylo možné odhadnout, jestli může takový masový příliv lidí šíření virové epidemie ovlivnit. V tomto období byl vyhlášen nouzový stav a pravidelně po týdnu zasedal Krizový štáb Ústeckého kraje. Ke dni 22. března 2022 dorazilo do Ústeckého kraje téměř 10 700 válečných uprchlíků a souběžně v tuto dobu bylo v ústecké nemocnici hospitalizováno 116 pacientů, z toho 16 na jednotce intenzivní péče a 5 na umělé plicní ventilaci. Situace v Ústeckém kraji sice stagnovala, situace v nemocnicích byla zvládnutelná, přesto bylo vedením Ústeckého kraje vydáno doporučení občanům kraje k opatrnosti a dodržování hygienických návyků.⁹⁶ Pracovníci KACPU byli pravidelně testováni a zároveň byla povinnost nosit v uzavřených prostorech roušky.

⁹⁴ Rozhovor s informátorem 3P

⁹⁵ Rozhovor s informátorem 2D

⁹⁶ Krizový štáb Ústeckého kraje projednal činnost KACPU – krajský úřad zprovoznil centrum materiální pomoci Ukrajině. Dostupné z: <https://www.kr-ustecky.cz/krizovy%2Dstab%2Dusteckeho%2Dkraje%2Dprojednal%2Dcinnost%2Dkacpu%2Dkrajsky%2Durad%2Dzprovoznil%2Dcentrum%2Dmaterialni%2Dpomoci%2Dukrajine/d-1765944>.

Roušky se rozdávaly i uprchlíkům, ale museli být často upozorňováni na dodržování tohoto předpisu. Rouška se sundávala pouze při focení.

„Dorazil dobrovolný hasič s tím, že dole v tělocvičně mají nějakého uprchlíka s prokázaným Covidem, kterému nebylo vůbec dobře. Poprosil nás, jestli bychom ho mohli odbavit předčasně, aby si zároveň sjednal zdravotní pojištění a mohl jít do nemocnice. Jeden policista ho venku vyfotil, převzal od něj doklady a potřebné formuláře a my jsme mu vydali vízum. Pak hned odjel do nedaleké nemocnice. Podobných případů se pak řešilo ještě několik.“⁹⁷

⁹⁷ Rozhovor s informátorem 20

5 Výsledky a diskuse

Předkládaná práce je příspěvkem k tématu reflexe pomoci válečným uprchlíkům v Krajském asistenčním centru pomoci Ukrajíně v Ústí nad Labem. Tato institucionální pomoc probíhala v KACPU déle než rok a na základě analýzy byly identifikováni poskytovatelé této činnosti. Je potřeba uvést, že nikdo z poskytovatelů pomoci nebyl nadřazený a pomoc někoho jiného by byla důležitější. Pomoc byla poskytována lidem, kteří se ocitli ne vlastním přičiněním na území cizího státu často bez finančních prostředků a jen s nejdůležitějšími osobními věcmi. Vše fungovalo jako kompaktní celek. Výzkumem byly identifikovány dvě skupiny poskytovatelů institucionální pomoci. První skupina byla tvořena státními zaměstnanci a druhá pracovníky soukromého sektoru, neziskových organizací a dobrovolníků. Tyto skupiny se navzájem od sebe odlišovaly přístupem k příjemcům pomoci. Zaměstnanci PČR a OAMP mají mnoho pracovních zkušeností s migranty a uprchlíky a při probíhajícím procesu lustrací a kontroly před udělením víza si drželi určitý profesní odstup. Tato skutečnost vyplynula z analýzy rozhovorů především ze strany dobrovolníků a zaměstnanců pojišťoven. Zároveň nikdo nezpochybnil kvalitu jejich pomoci. Oproti tomu pracovníci neziskových organizací a soukromého sektoru pomoc proaktivně nabízeli a byli velmi vstřícní po celou dobu. Jako určitou podskupinu můžeme definovat oslovené ukrajinské ženy, které nejprve prošly KACPU jako uprchlíci a později se v rámci dobrovolnické pomoci sami zapojily do pomoci krajanům. Jak vyplynulo z praktické části práce má Česká republika velmi propracovaný systém, který umožňuje velmi kvalitně pracovat s cizinci, kteří pobývají na našem území. Za normálních okolností není proces vydání formálního povolení k pobytu cizinci otázkou jednoho dne. Jedním z přijatých opatření, které umožnilo co nejrychleji řešit neočekávanou migrační vlnu, byl vládou vyhlášený nouzový stav. Nouzový stav umožnil vydávat důležitá rozhodnutí ve zrychleném procesu a výrazně tak zjednodušil celý proces přijímání válečných uprchlíků. Tato strategie české vlády umožnila efektivně zvládnout tento nápor, který byl v poválečné historii České republiky ojedinělý.

Ačkoliv byla situace v Ústeckém kraji velmi dobře zvládnuta, dalo by se do budoucna v několika málo ohledech ponaučit. Při takovém počtu odbavených uprchlíků by zřejmě bylo vhodnější zvolit větší prostory. To se prokázalo zejména

v prvních měsících při největším náporu uprchlíků. Tato situace byla nekomfortní jak pro uprchlíky, tak pro pracovníky na KACPU, kdy absence zázemí neumožňovala pomáhajícím se ani kulturně najít při dvanáctihodinové směně. Dalším limitujícím faktorem bylo personální obsazení. V situaci, kdy se dlouhodobě potýkala cizinecká policie s personálním podstavem, vrcholila migrační krize, kterou byl Ústecký kraj také citelně zasažen, bylo obsazení na KACPU citelným zásahem do chodu této složky PČR. Na OAMP nebyla situace v rozhodnou dobu o moc lepší. Navíc v červenci 2022 vypukl v Národním parku České Švýcarsko rozsáhlý požár, který likvidovalo zhruba 6000 hasičů a stovky policistů, čímž bylo personální obsazení též limitováno.

Jedním ze znepokojujících zjištění z provedených rozhovorů byl ten fakt, že příliv uprchlíků a jejich koncentrace na KACPU aktivovala určité kriminogenní faktory. Skutečnost, že určité organizované skupiny bez ostychu neváhaly v prostorách KACPU a jeho okolí aktivně konat nekalé protizákonné praktiky je alarmující. Bohužel tyto praktiky v současné době probíhají v okolí poboček OAMP, kde je stále velká koncentrace zranitelné skupiny válečných uprchlíků. Přes tyto uvedené limitující skutečnosti lze vyhodnotit situaci v Ústeckém kraji za velmi dobře zvládnutou. Po vyhodnocení dat krajským úřadem a příslušnými orgány bude určitě zpracována analýza, která bude podkladem určitého krizového plánu do budoucna, kdyby nastala obdobná situace.

Závěrem je vhodné touto cestou poděkovat všem lidem, kteří se svou přítomností podíleli na chodu KACPU a jejich prostřednictvím se dostala pomoc k lidem, kteří se díky válečným útrapám ocitli často bez prostředků s nejistou budoucností na území cizího státu.

6 Závěr

Diplomová práce měla stanovený cíl identifikovat aktéry poskytování pomoci válečným uprchlíkům na KACPU a zjistit limity, na které při této činnosti naráželi. Teoretická část práce byla zaměřena především na charakteristiku procesu migrace, její formy, dopady na společnost a současnou situaci.

V praktické části byla zhodnocena migrační situace v České republice, dále byly představeny důležité organizace, které se podílejí na řešení migrační situace včetně KACPU, které bylo zřízeno v důsledku uprchlické krize způsobené ruskou válečnou agresí na Ukrajině. Sběr dat pro potřebu výzkumu probíhal pomocí vedených polostrukturovaných rozhovorů, které jsou jednou z metod kvalitativního šetření.

Analýzou získaných dat z provedených rozhovorů vyplynulo, že lze aktéry poskytování institucionální pomoci na KACPU v Ústí nad Labem rozdělit do dvou základních skupin. První skupinu tvořili zaměstnanci Hasičského záchranného sboru Ústeckého kraje, Policie České republiky a Odboru azylové a migrační politiky Ministerstva vnitra. Zaměstnanci těchto složek byli identifikováni na základě určitých společných charakteristik. Jejich činnost se řídila jasnými pravidly a normativy, které musely být striktně dodržovány. Dalším rozlišujícím charakteristickým znakem byl ten fakt, že aktéři neměli možnost rozhodnout o svém působení na KACPU, které bylo vydáno buď rozkazem, nebo určitým interním nařízením. Druhá identifikovaná skupina osob poskytujících institucionální pomoc byla tvořena zaměstnanci pojišťoven, neziskových organizací a dobrovolníků. Jejich pomoc byla poskytována dobrovolně na základě jejich vlastního rozhodnutí, nebyla svázána normativy a určitými byrokratickými pravidly. Stejně tak dobrovolně mohla nebo nemusela být pomoc přijímána válečnými uprchlíky.

Výzkumem bylo dále zjištěno, že uvedené charakteristiky a znaky skupin poskytovatelů pomoci měly určitý vliv na přístup k příjemcům pomoci. Tato vazba byla zmíněna již v předchozí kapitole a jedná se hlavně o skupinu státních zaměstnanců. Výsledkem jejich práce je určitý správní akt, který zajišťuje žadatelům určitou formu institucionální pomoci. Tomuto výstupu však předchází určitá forma lustrace a prověřování, což může někomu připadat jako byrokratický a zbytečný postup.

Z vedených rozhovorů bylo dále zjištěno několik nejzásadnějších limitujících faktorů, které provázely poskytovatele pomoci. Zejména v prvních týdnech se potýkali s problémem bezprostřední konfrontace s válečnými uprchlíky, které v prvních vlnách tvořily především matky s dětmi a staří lidé. Tato konfrontace s lidmi, kteří se ocitli na území cizího státu, často bez prostředků a naprosto bezprizorní byla pro pracovníky na KACPU velmi frustrující. Dále z rozhovorů vyplynulo, že velmi fyzicky a psychicky vyčerpávající byla četnost služeb na KACPU v kombinaci s civilním zaměstnáním. Několikrát byla také zmíněna nedostatečná velikost prostor, absence důstojného zázemí a nedostačující počet sociálních zařízení. V době, kdy dozníval nápor epidemie Covid-19 a denně bylo odbavováno velké množství válečných uprchlíků byla absence těchto základních hygienických norem alarmující.

Z provedené analýzy a formulovaných závěrů lze konstatovat, že poskytovaná pomoc uprchlíkům byla velmi efektivní, adresná a včasná.

7 Seznam použitých zdrojů

7.1 Literární zdroje

BAUMAN, Zygmunt. *Cizinci před branami*. V Olomouci: Broken Books, 2017, 98 s. ISBN 978-80-906307-2-7.

BRETTELL, Caroline B. a James F. HOLLIFIELD. *Migration theory: talking Cross disciplines*. Fourth edition. New York: Routledge, 2023, 392 s. ISBN 978-0-367-6-3857-3.

BROUČEK, Stanislav. *Migrace a česká etnologie*. [Praha]: Středisko společných činností AV ČR, 2018, 20 s. Věda kolem nás. ISBN 978-80-270-4277-7.

CASTLES, Stephen a Mark J. MILLER. *The age of migration: international population movements in the modern world*. 4th ed. Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2009, 392 s. ISBN 9780230517851.

DENZIN, Norman K. a Yvonna S. LINCOLN. *The SAGE Handbook of Qualitative Researge*. 5th edition. Thousand Oak: SAGE Publications, 2017, 992 s. ISBN 1483349802.

DISMAN, Miroslav. *Jak se vyrábí sociologická znalost: příručka pro uživatele*. 5. Karolinum, 2022, 374 s. ISBN 9788024650531.

HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. 2., aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2008, 440 s. ISBN 978-80-7367-485-4.

MALEY, William. *What is a Refugee?* 1. Oxford: Oxford University Press, 2016, 192 s. ISBN 9780190652388.

MARTENS, Bertin, Uwe MUMMERT, Peter MURRELL a Paul SEABRIGHT. *The Institutional Economics of Foreign Aid*. Cambridge: Cambridge University Press, 2002, 212 s. ISBN 9780521808187.

NOVOTNÁ, Hedvika, Ondřej ŠPAČEK a Magdaléna ŠTOVÍČKOVÁ, ed. *Metody výzkumu ve společenských vědách*. Praha: FHS UK, 2019, 496 s. ISBN 978-80-7571-025-3.

ÖZDEN, ÇAĞLAR a Maurice SCHIFF. *International Migration, Remittances, and Brain Drain*. 1th. Washington DC: The World Bank and Palgrave Macmillan, 2006, 224 s. ISBN 978-0-8213-6372-0.

RÁKOCZYOVÁ, Miroslava a Robert TRBOLA. *Sociální integrace přistěhovalců v České republice*. Praha: SOCIOLOGICKÉ NAKLADATELSTVÍ (SLON), 2009, 309 s. ISBN 978-80-7419-023-0.

TRBOLA, Robert a Miroslava RÁKOCZYOVÁ. *Institucionální podmínky sociální integrace cizinců v ČR I., Integrační politika*. Brno: Barrister & Principal, 2011, 184 s. ISBN 978-80-87474-19-8.

TRBOLA, Robert a Miroslava RÁKOCZYOVÁ. *Institucionální podmínky sociální integrace cizinců v ČR II., Role zaměstnání a vybraných institucí v procesu integrace*. Brno: Barrister & Principal, 2011, 188 s. ISBN 978-80-87474-20-4.

UHEREK, Zdeněk a Veronika BERANSKÁ. *Analýza státního integračního programu pro azylanty*. Praha: Etnologický ústav AV ČR, 2012, 273 s. ISBN 978-80-87112-65-6.

UHEREK, Zdeněk, Věra HONUSKOVÁ, Šárka OŠŤÁDALOVÁ a Vladislav GÜNTER. *Migrace: historie a současnost*. Ostrava: Občanské sdružení PANT, 2016, 145 s. Moderní dějiny (Občanské sdružení Pant). ISBN 978-80-905942-9-6.

VANĚK, Miroslav a Pavel MÜCKE. *Třetí strana trojúhelníku: teorie a praxe orální historie*. 2., přepracované a doplněné vydání. Praha: Univerzita Karlova v Praze, nakladatelství Karolinum, 2015, 328 s. Orální historie a soudobé dějiny. ISBN 978-80-246-2931-5

7.2 Elektronické dokumenty

BERRY, J. W. A Psychology of Immigration. *Journal of Social Issues. Society for the Psychological Study of Social Issues* [online]. 2001, 57(3), 615-631 [cit. 2023-11-29]. Dostupné z: https://utopia.duth.gr/~xsakonid/index_htm_files/1_5_2015_Sapountzis_Berry_paper.pdf

Cizinci: Počet cizinců. *ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD* [online]. 2023 [cit. 2023-11-20]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/cizinci/cizinci-pocet-cizincu>

Dočasná ochrana v České republice. In: *MINISTERSTVO VNITRA ČESKÉ REPUBLIKY* [online]. 2023 [cit. 2023-11-18]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/soubor/docasna-ochrana.aspx>

Information and Analysis of Developments in Asylum. *EUROPEAN UNION AGENCY FOR ASYLUM* [online]. 2023 [cit. 2023-11-20]. Dostupné z: <https://euaa.europa.eu/asylum-knowledge/information-and-analysis-developments-asylum>

Krizový štáb Ústeckého kraje projednal činnost KACPU – krajský úřad zprovoznil centrum materiální pomoci Ukrajině. *Ústecký kraj* [online]. 2022 [cit. 2023-11-21]. Dostupné z: <https://www.kr-ustecky.cz/krizovy%2Dstab%2Dusteckeho%2Dkraje%2Dprojednal%2Dcinnost%2Dkacpu%2Dkrajsky%2Durad%2Dzprovoznil%2Dcentrum%2Dmaterialni%2Dpomoci%2Dukrajine/d-1765944>

Nasiukrajinci.cz [online]. 2023 [cit. 2023-11-30]. Dostupné z: <https://www.nasiukrajinci.cz/cs/>

Nizozemské volby vyhrál známý odpůrce islámu. *Novinky.cz* [online]. 2023 [cit. 2023-11-30]. Dostupné z: <https://www.novinky.cz/clanek/volby-do-poslaneckesnemovny-ve-volbach-v-nizozemsku-vyhrala-dle-odhadu-krajne-pravicova-strana-pro-svobodu-40451694>

ORGANIZACE OAMP. *MINISTERSTVO VNITRA ČESKÉ REPUBLIKY* [online]. 2023 [cit. 2023-11-20]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/migrace/organizace-oamp.aspx>

Reakce EU na invazi Ruska na Ukrajinu. *Evropská rada Rada Evropské unie* [online]. 2023 [cit. 2023-11-22]. Dostupné z: <https://www.consilium.europa.eu/cs/policies/eu-response-ukraine-invasion/>

REDFIELD, Robert, Ralph LINTON a Melville J. HERSKOVITS. Memorandum for the Study of Acculturation. *American Anthropologist* [online]. 1936, 38(1), 149-152 [cit. 2023-11-29]. Dostupné z: doi:10.1525/aa.1936.38.1.02a00330

SPRÁVA UPRCHLICKÝCH ZAŘÍZENÍ MINISTERSTVA VNITRA. *SPRÁVA UPRCHLICKÝCH ZAŘÍZENÍ MINISTERSTVA VNITRA* [online]. 2023 [cit. 2023-11-22]. Dostupné z: <https://www.suz.cz/>

Státní integrační program. *Státní integrační program* [online]. 2023 [cit. 2023-11-22]. Dostupné z: <https://www.integracniprogram.cz>

STRATEGIE MIGRAČNÍ POLITIKY ČESKÉ REPUBLIKY. *MINISTERSTVO VNITRA ČESKÉ REPUBLIKY* [online]. 2023 [cit. 2023-11-21]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/migrace/clanek/strategie-migracni-politiky-ceske-republiky.aspx>

UKRAJINA: POMÁHÁME TADY I TAM – ČLOVĚK V TÍSNI. *ČLOVĚK V TÍSNI* [online]. 2023 [cit. 2023-11-20]. Dostupné z: <https://www.clovekvtisni.cz/co-delame/humanitarni-a-rozvojova-pomoc/ukrajina>

V České republice je aktuálně 325 tisíc uprchlíků z Ukrajiny. *MINISTERSTVO VNITRA ČESKÉ REPUBLIKY* [online]. 2023 [cit. 2023-11-20]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/v-ceske-republice-je-aktualne-325-tisic-uprchliku-z-ukrajiny.aspx>

Výsledky slovenských parlamentních voleb 2023. *E15* [online]. 2023 [cit. 2023-11-30]. Dostupné z: <https://www.e15.cz/vysledky-voleb-slovensko-2023>

8 Seznam obrázků, tabulek, grafů a zkratk

8.1 Seznam obrázků

Obrázek 1 Hlavní migrační trasy leden–srpen 2021/2022	48
Obrázek 2 Směry pohybu na migračních trasách	49

8.2 Seznam tabulek

Tabulka 1 Seznam informátorů	17
Tabulka 2 Push a pull faktory podle Everett S. Lee	19
Tabulka 3 TOP 10 občanství cizinců v ČR 2021 - 2023.....	36

8.3 Seznam grafů

Graf 1 Počet cizinců v ČR podle krajů k 31. 12. 2021	35
Graf 2 Počet cizinců v ČR podle krajů k 31. 3. 2023	35
Graf 3 Tranzitní nelegální migrace Ústecký kraj 2014 – 1. pol. 2023.....	38
Graf 4 Nelegální pobyt na teritoriu Ústeckého kraje v letech 2014 – 1. pol. 2023	39
Graf 5 Tranzitní nelegální migrace dle krajů v České republice za 1. pololetí roku 2023 .	40
Graf 6 Podíl zemí EU na počtu aktivních držitelů dočasné ochrany	51

8.4 Seznam použitých zkratk

SKPV	Služba kriminální policie a vyšetřování
SPJ.....	Speciální pořádková jednotka

Přílohy

Příloha 1 leták KACPU

Krajské asistenční centrum pomoci Ukrajině

KACPU

ÚSTECKÝ KRAJ

DŮLEŽITÉ KONTAKTY

☎ INFOLINKA: 974 444 444

🔒 OTEVŘENO: PO – NE – 8:00 – 16:00

✉ kacpu@ulk.izscr.cz

👤 nno@ulk.izscr.cz (nabídka humanitární pomoci)

📍 HOŘENÍ 13, ÚSTÍ NAD LABEM

V CENTRU JE VYŘIZOVÁNA TATO ZÁKLADNÍ ADMINISTRATIVA:

informace a evidence → ubytování (pokud není zajištěno) → registrace k pobytu (cizinecká policie)

Úřad práce a sociálních věcí (mimořádná finanční pomoc a pracovní povolení) ← zdravotní pojištění ← vízum pro uprchlíky (OAMP)

Charita

Všechny potřebné informace naleznete také na stránkách Ministerstva vnitra ČR.

KACPU připravil Ústecký kraj a Hasičský záchranný sbor Ústeckého kraje ve spolupráci se statutárním městem Ústí nad Labem, Univerzitou Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem, Krajskou zdravotní a. s., Metropolnet, a. s., a dalšími partnery.

Zdroj: Statutární město Ústí nad Labem